

Шарҳи осони ақидаи таҳовӣ Муҳаммад Абдуррахмон Ал- Хумайс

Барои ҳар кор асос ва зербино лозим аст. Илми ақида ҳам асоси таҳдоби ҳамаи корҳо ва илмҳо мебошад, зеро, ки бидуни он некбахтии дунё ва мақбулияти аъмол ба даргоҳи Худованд имконпазир нест. Аз ҳамин ҷиҳат уламои гузашта илми ақидаро муҳимтарин ва сароғози тамоми улум меғуфтанд ва инчунин

мусалмононро барои омӯзиши он
ташвиқу тарғиб менамуданд ва
ҳатто дониستاني он - «ақидаи
тавҳид»-ро бар ҳар зану марди
мусалмон фарзи айн
мешумориданд... . Аммо баъд,
китоби ҳозир шарҳи мӯҷазест дар
баёни ақидаи аҳли суннат ва
ҷамоъат, ки эшон дар мазҳаби
фақиҳони бузурги уммати Ислом,
Абӯҳанифа, Нӯъмон ибни Собити
Кӯфи ва Абуюсуф, Яъқуб ибни

Иброҳим Ансори ва Абуабдуллох
Муҳаммад ибни Ҳасани Шайбони
мебошанд. Ақидаи саҳеҳи онҳоро
имом Абӯҷаъфари Таҳови дар ҳачми
китобе тадвин намуда, ки воқеъан
он хело қолиб ва муфид гардидааст.
Ҳақиқатан тамоми уммати Ислом
матни ақидаи Имом Таҳовиро хуб
пазируфтанд ва шарҳу таълиқоти
зиёд барояш навиштанд, ки
баъзеашон тибқи далоили суннати
набави шарҳ намуда ва баъзе дигар

дар шарҳ намудан тариқаи
мутакаллимин (аҳли каломро)
дунбол гирифтанд. Яке аз
бузургтарину судбахштарини он
шарҳҳо шарҳи Имом Абулъиззи
Ҳанафи мебошад, ки ў дар шарҳи
худ се мулоҳизаи ислоҳчӯёна бар
соҳиби «Ақидаи Таҳови» ирод
фармудааст.

<https://islamhouse.com/288179>

- [ШАРҲИ ОСОНИ АҚИДАИ
ТАҲОВӢ](#)
  - [Муқаддимаи мутарчим](#)

- [Муқаддимаи муаллиф](#)
- [Дарси аввал](#)
- [Дарси дуввум](#)
- [Дарси саввум.](#)
- [Дарси панҷум](#)
- [Дарси панҷум](#)
- [Дарси шашум.](#)
- [Дарси ҳафтум.](#)
- [Дарси ҳаштум](#)
- [Дарси нуҳум.](#)
- [Дарси даҳум.](#)
- [Дарси ёздаҳум.](#)
- [Дарси дувоздаҳум.](#)
- [Дарси сездаҳум.](#)
- [Дарси чаҳордаҳум](#)
- [Дарси понздаҳ:](#)
- [Дарси шонздаҳум](#)
- [Дарси ҳабдаҳум.](#)
- [Дарси ҳаждаҳум.](#)

- Дарси нуздаҳум
- Дарси бистум.
- Дарси бисту якум.
- Дарси бистудуввум
- Дарси бисту сеюм
- Дарси бисту чорум
- Дарси бисту панҷум.
- Дарси бистушашум
- Дарси бистухафтум.
- Дарси бистуми ҳаштум
- Дарси бисту нухум
- Дарси сиюм.
- Дарси сиву якум
- Дарси сивудуввум.

ШАРҲИ ОСОНИ АҚИДАИ ТАҲОВӢ

Муаллиф: Доктор Муҳаммад ибни
Абдурраҳмони Хумайис

Мутарҷим: Абдулҳалим Орифӣ

Аммо баъд, китоби ҳозир шарҳи
мӯҷазест дар баёни ақидаи аҳли
суннат ва ҷамоъат, ки эшон дар
мазҳаби фақиҳони бузурги уммати
Ислом, Абӯҳанифа, Нӯъмон ибни
Собити Кӯфи ва Абуюсуф, Яъқуб
ибни Иброҳим Ансори ва
Абуабдуллоҳ Муҳаммад ибни
Ҳасани Шайбони мебошанд.

Ақидаи саҳеҳи онҳоро имом
Абӯҷаъфари Таҳови дар ҳаҷми
китобе тадвин намуда, ки воқеъан
он хело қолиб ва муфид гардидааст.
Ҳақиқатан тамоми уммати Ислом

матни ақидаи Имом Таҳовиро хуб пазируфтанд ва шарҳу таълиқоти зиёд барояш навиштанд, ки баъзеашон тибқи далоили суннати набави шарҳ намуда ва баъзе дигар дар шарҳ намудан тариқаи мутакаллимин (аҳли каломро) дунбол гирифтанд. Яке аз бузургтарину судбахштарини он шарҳҳо шарҳи Имом Абулъиззи Ҳанафи мебошад, ки ӯ дар шарҳи худ се мулоҳизаи ислоҳчӯёна бар соҳиби «Ақидаи Таҳови» ирод фармудааст.

Бисмиллоҳир-рахмонир-рахим

Муқаддимаи мутарчим

Барои ҳар кор асос ва зербино лозим аст. Илми ақида ҳам асосу таҳдоби ҳамаи корҳо ва илмҳо мебошад, зеро, ки бидуни он некбахтии дунё ва мақбулияти аъмол ба даргоҳи Худованд имконпазир нест. Аз ҳамин ҷиҳат уламои гузашта илми ақидаро муҳимтарин ва сароғози тамоми улум меғуфтанд ва инчунин мусалмононро барои омӯзиши он ташвиқу тарғиб менамуданд ва ҳатто донишҷӯи он - «**ақидаи тавҳид**»-ро бар ҳар зану марди мусалмон фарзи айн мешумориданд.

Китобҳои таълифшуда дар илми ақида бисёранд, вале қадимтарин китобҳое, ки дар ин замина дастраси мусалмонони ҳанафимазҳаб аст, яке

«Фикҳи Акбар»-и имоми бузургвор Абӯҳанифа ва дигаре «Ақидаи Таҳовӣ»-и имом Абӯчаъфари Таҳовӣ Ҳанафӣ мебошад, ки ин ду матн мақбул ва писанди тамоми мусалмонони салаф ва уламои он гардида ва то ин рӯз мусалмонони аҳли суннат ва ҷамоъат дар шинохтани Худо бо асмову сифоташ ва шинохти аркону аҳкоми имон ва Ислом аз он ду китоби арзишманд истифода мебаранд.

Азбаски китобҳои мазкур бо забони арабӣ таълиф шудаанд, лозим донистем, ки онҳоро бо забони тоҷикӣ тарҷума намуда, дар дастрасии мусалмонон қарор диҳем. Бинобар ин банда бо тарҷумаи

«Шарҳи осони Ақидаи Таҳовӣ», ки бо қалами доктори илмҳои ақида Муҳаммад ибни Абдурраҳмон Хумайис таалуқ дорад, пардохтам, зеро ки ӯ матни «Ақидаи Таҳовӣ»-ро бо сабки осони таълимӣ ба дарсҳо тақсим намуда ва ҳар дарсро хулосагирӣ кардаст. Ҳамчунин барои мустаҳкам шудани маълумот дар зихни донишҷӯ ва хонанда дар охири ҳар дарс тамринот ва пурсишҳо тартиб додаст. Худованд шориҳи мазкурро барои ин кораш аҷру подоши беҳисоб ато фармояд ва низ ин шарҳи тарҷумашударо барои ҳамаи доништалабон муфид ва судманд қарор диҳад.

Дар фарчоми сухан аз Аллоҳ таъоло масъалат дорам ин амалро ки маҳз барои ризоии ӯ анҷом ёфтааст, бо лутфи амими хеш қабул намуда, дар номаи ҳасаноти ин бандаи очиз марқум фармояд ва моро дар тамоми корҳо тавфиқу ҳидоят ва истиқомату пойдорӣ ато намояд. Ҳамчунин аз хонандаи гиромӣ хоҳиш дорам, ки каминаро дар дуъои хеш фаромуш насозад.

Абдулҳалим Орифӣ.

Душанбе. 20.05.2000.

Муқаддимаи муаллиф

Сано ва ситоиш Худоерост, ки ҳамеша ӯро ситоиш намуда ва аз ӯ

мадад мехоҳем ва ҳамчунин аз шарри нафсҳои хеш ва аъмоли бад ба ӯ паноҳ мебарем.

Касеро, ки ӯ ҳидоят намояд, ҳаргиз шахсе ӯро гумроҳ нахоҳад кард ва чун бандаро гумроҳ созад, ҳеч кас ӯро ҳидоят карда наметавонад.

Гувоҳӣ медиҳем, ки нест худое ба ҷуз Аллоҳ таъоло, ягона аст, ҳеч шарикӣ анбозе надорад ва гувоҳӣ медиҳем, ки Муҳаммад (с) бандаро ва фиристодаи ӯст.

«Эй касоне, ки имон овардаед, аз Худо битарсед чунончи шоистаи Худотарс будан аст, то намиред ҷуз ба дини мубини Ислам».

Оли Имрон, 102

Аммо баъд, китоби ҳозир шарҳи мӯҷазест дар баёни ақидаи аҳли суннат ва ҷамоъат, ки эшон дар мазҳаби фақиҳони бузурги уммати Ислом, Абӯҳанифа, Нӯъмон ибни Собити Кӯфӣ ва Абуюсуф, Яъқуб ибни Иброҳим Ансорӣ ва Абуабдуллоҳ Муҳаммад ибни Ҳасани Шайбонӣ мебошанд.

Ақидаи саҳеҳи онҳоро имом Абӯҷаъфари Таҳовӣ дар ҳаҷми китобе тадвин намуда, ки воқеъан он хело чолиб ва муфид гардидааст.

Албатта, бояд, ки китоби мазкур чунин муассир ва манфиатбахш қарор мегирифт, зеро, ки

Абӯчаъфари Таҳовӣ қавитарин шахсияти илми Ислом буд, ки тавонист ақидаи имомони бузурги Исломо муқаррар ва сабт намояд, аз ҷиҳати ин ки ӯ илми росих ва дар мазҳаби ҳанафӣ мартабаву мақоми баланд дошт. Бинобар ин дар назди ӯ фақоҳо ва уламои аҳли ҳадис шахси сиқа ва мӯътамад маҳсуб мегашт.

Ҳақиқатан тамоми уммати Ислом матни ақидаи Имом Таҳовиро хуб пазируфтанд ва шарҳу таълиқоти зиёд барояш навиштанд, ки баъзеашон тибқи далоили суннати набавӣ шарҳ намуда ва баъзе дигар дар шарҳ намудан тариқаи мутакаллимин (аҳли каломро) дунбол гирифтанд.

Яке аз бузургтарину судбахштарини он шарҳҳо шарҳи Имом Абулъиззи Ҳанафӣ мебошад, ки ӯ дар шарҳи худ се мулоҳизаи ислоҳчӯёна бар соҳиби «Ақидаи Таҳовӣ» ирод фармудааст:

Якум қавли имом Таҳовӣ, ки дар васфи Худованд гуфта: «Қадим аст беибтидо», ки Ҳақ таъоло дар Қуръон худро чунин васф накарда, балки он аз сохтаҳои аҳли калом аст.

Дуввум қавли имом Таҳовӣ: «Худованд аз ҳудуд ва ғоёту аркон ва аъзову адот поку муназзаҳ аст.», ки ин алфоз низ дар сарчашмаҳои шаръ (Қуръон ва ҳадис) на ба шакли

мусбат ва на ба сурати манфӣ наомада, балки онҳо бофтаву сохтаи аҳли калом мебошанд ва беҳтар он аст, ки дар тавсифу баёни зоти Худованд аз чорчубаи алфози шаръӣ берун набароем.

Саввум: Баён кардани имом Таҳовӣ мазмуни имонро ба ин тариқа «**Ба дурустие, ки имон иқрори ба забон ва тасдиқ намудан ба дил аст**». Пас ӯ бо ин гуфта аъмолро аз мафҳуму калимаи имон баровард, ки ин хилофи ақидаи тамоми уламои гузашта мебошад, ки эшон пешвоён ва бузургони чор мазҳаби аҳли суннат ва ҷамоъат буданд.

Худованд ҳар ду имоми бузург,
Абуҷаъфари Таҳовӣ ва Абулиззи
Ҳанафиро маврида раҳмат ва инояти
хеш қарор бидиҳад, зеро ки эшон
хидмати арзандае барои суннати
набавӣ ва низ барои ақидаи аҳли
суннат ва ҷамоъат анҷом доданд.

Воқеъан, кайҳо боз дар дилам шуру
шавқи зиёд пайдо шуд, ки китоби
мазкурро шарҳи кӯтоҳ ва дилчасп
намояд, то писанду қабули толибони
навомӯз гардад ва ҳамчунин тамоми
мусалмонон дар шинохтани ақидаи
Ислом аз он истифода намоянд.

Аз Аллоҳ таъоло масъалату хоҳиш
дорам, ки ҳама мусалмононро аз ин
китоб баҳраманд созад ва ин амалу

кӯшиши каминаро дар рӯзи ҳашр сабаби гароншавии тарозуи ҳасаноти ин бандаи мискин бигардонад.

Омин ё рабба-л-ъоламин.

Доктор: Муҳаммад ибни Абдурраҳмон Ҳумайис.

Бисмиллоҳир-рахмонир-рахим

Дарси аввал

Имом, ҳуҷҷату-л-ислом,
Абуҷаъфари Таҳовӣ (р) фармудаанд:

Ин баёну тавзеҳи ақидаи аҳли суннат ва ҷамоат аст, ки эшон бар мазҳаби Абуҳанифаи Куфӣ ва Абуюсуфи Ансорӣ ва Абуабдуллоҳи

Шайбонӣ (ризвонуллоҳи алайҳим аҷмаъин) мебошанд. Ҳамчунин китоби ҳозир усулу асосҳои динро, ки аҳли суннат ва ҷамоъат ба он эътиқод дошта, ба василаи он Парвардигори ҷаҳониёнро парастӣш мекунанд, бозгӯ месозад.

Дар баёни тавҳид ва ягонагии Алоҳ таъоло бо таъя ба тавфиқу дастгирии Ё меғӯем: 1. Ҳамоно Ҳудованд ягона аст ҳеҷ шарикӯ анбозе надорад.

Шарҳ:

Дар ҳақиқат Ҳудованд дар ҳама чиз ягона аст, дар зоту ҳастияш ва дар афъолу кирдораш, дар номҳо ва

сифатҳояш ва дар истиҳкоқу сазовор будани Ё барои ибодат ва парастииш.

Хулоса, дар ҳама чиз Ё якка буда, шарикӣ ҳамтӯе дар ҳеҷ қорӯе нақорад.

Чунончи дар офариниш ва фармонравӣ шарикӣ анбӯзе Ёро нест.

«Оқоҳ бӯшед, ки офариниш ва фармон ба қастӣ уст». Аъроф, 54

«Оё қайри Аллоҳтоёолоҳ офаридқорӯе ҳаст, ки шуморо дар осмон ва қамин рӯзӣ медиҳад?» Фотир, 3.

Ҳамчунин дар қоидаву қиён ва миронидан ва қинда қардан ва

умуман дар тамоми корҳои тадбир
ва идораи олам барои Худованд
шарику анбозе набуда ва нест.

Дар асмо ва сифоташ низ шарику
монанде ба худ надорад ва инчунин
дар улуҳият ва истиҳқоқи убудият
ҳам шарику ҳамтои ӯ нест.

Тавҳид ва имони банда комилу
пурра намегардад, то ин, ки аз
тамоми анвои ширк даст кашад ва
Худовандро бо тавҳиди холис
парастиш намояд, яъне дар
рубубият ва афъолаш ягона бидонад
ва инчунин дар асмо ва сифоташ ӯро
ягона эътиқод намояд, бинобарин ба
ҷуз Офаридгор махлукеро аз ҳаддаш
зиёд тавсифу ситоиш накунад, ва

низ дар улуҳияташ ўро муваҳҳаду
ягона эътиқод намояд, бинобар ин
ҳеҷ навъи ибодатро барои ғайри
Аллоҳ таъоло анҷом надиҳад.

«Фақат туро ибодат мекунем ва
танҳо аз ту мададу ёрӣ металабем».
Фотиҳа, 5

«Ва наофаридам ҷинн ва инсонро,
магар борои ин ки маро
бипарастанд». Зориёт: 56

2. Чизе монанди Ў нест.
3. Чизе Ўро очиз ва нотагон кардан
наметавонад.
4. Ва нест худое ғайри Ў.

Шарҳ: Яке аз усули тавҳид ин аст, ки эътиқод ва бовар дошта бошӣ ба ин ки Аллоҳтаъолоро чизе шабиҳу монанд нест.

«Нест чизе мисли Ё ва Ё шунаво ва биност». Шуро, 11.

Бинобар ин Хақ таъоло ба касе аз махлуқоташ монанд набуда ва ҳеҷ махлуқаш ба ӯ дар зоту ҳастӣ, дар афъолу кирдор ва низ дар асмо ва сифот ва дар ҳуқуқу салоҳиятҳо шабоҳату монандӣ надорад.

Шарҳ:

Хақ таъоло бар ҳар чизеки хоҳад қодиру тавоност.

«Ҳамоно фармони Худо ин аст, ки вақте чизеро ирода кунад ба ӯ мегӯяд мавҷуд шав ва ӯ пайдо мешавад». Ёсин, 82

Чизе дар Аллоҳ таъоло гарон набуда ва ҳеҷ чизе мояи аҷзи ӯ нагашта. **Читавре Худованд мефармояд:**

«Ва чизе дар осмонҳо ва замин Худовандро очиз нагардондааст. Ҳамоно ӯ доно ва тавоност». Фотир, 44.

Ин амр баёнгари камоли қудрат ва тавоноии Аллоҳ таъоло мебошад, ки ӯ ҳар чиро ки хоҳад мекунад ва ҳар чиро нахоҳад анҷом намедихад ва ин нукта бар камоли рубубияти ӯ далолат мекунад.

Шарҳ:

Ин калимаи тавҳид аст, ки тамоми паёмбарон мардумро ба сӯи он фаро хонданд.

«Ҳар оина мо дар ҳар қавме паёмбар фристодем, то ба мардум бигӯянд, ки Худоро ибодат намоянд ва аз парастии бут дурӣ биичӯед».

Наҳл, 36

Маънову маҳфуми оят ин аст, ки ба чуз Худованд касе лоиқу сазовори ибодат нест, зеро ки ӯ Офаридгор, Рӯзидех, Молик ва Идоракунандаи ҷаҳон аст. Аз ин рӯ бояд, ки бандагон тамоми анвоъи ибодатро танҳо барои ӯ анҷом диҳанд ва ҳар чизе ки ғайри Аллоҳ таъоло ниёиш

карда ва парастида мешавад, ботил ва беасос мебошад.

Чаро ин тавр аст? Зеро ки чизе аз дасти ин худоёни сохта барнамеояд ва эшон дорои ҳеч амру фармон ва тадбиру тасарруфе дар умри ҷаҳон намебошанд. Ҷумлаи «Нест худое ба ҷуз Ё», ки дорои нафӣ ва исбот аст, тавҳиди улуҳиятро ифода менамояд.

Хулоса:

Дар ҳақиқат Худованди бузург дар зоти хеш ва номҳову сифоташ ва дар маъбудияташ якаву танҳо буда, ҳеч махлуқаш ба ӯ шарикун монанд намебошад ва Ё бар ҳама чиз қодиру тавоно аст. Чизе ӯро очиз нагардонда ва ба Ё ҳеч коре гаронӣ

ва душворӣ наовардааст, ҳамчуноне ки ба ҷуз ӯ касе мустаҳикку сазовори ибодат ва парастииш нест.

Пурсишҳо:

- 1) Ваҳдонияти Аллоҳ таъоло чӣ маъно дорад?
- 2) Анвоъ ва ақсоми сегонаи тавҳид кадом аст?
- 3) Анвоъ ва бахшҳои сегонаи ширк кадомҳоянд?
- 4) Ҳамаи паёмбарон мардумро ба сӯи кадом матлаб фаро хонданд?

Дарси дуввум

5- Қадим аст бе оғоз ва ҳамеша ҳаст бе интиҳо.

6- Ҳалок нахоҳад шуд ва несту
нопадид нахоҳад гашт.

7- Ва ба ҷуз хостаи Ё чизе рӯй
намедиҳад.

Шарҳ:

Қадим аз номҳои Худованд ба
шумор намеравад. Мурод аз он ин
аст, ки чизе зоти ҳазрати
Худовандиро сабқат накарда ва Ё
ҳамеша ҷовидон ва бентихову
фарҷом боқӣ хоҳад монд. Ин айнан
маҳфуми ояти зерин мебошад. Зеро,
ки маънои Аввал яъне пеш аз Ё чизе
набуда ва Охир, яъне баъди Ё чизе
арзи ҳастӣ нахоҳад кард, мебошад.

Расули Худо (с) ояти мазкурро чунин тафсир намуда: Яъне ҳалок намешавад ва несту нобуд нахоҳад шуд. **Чунончи Худованд дар таъйиди ин маъно фармуда:**

«Ҳар кӣ рӯи замин аст дастхӯши марг ва фаност ва зиндаи абадӣ зоти Худои мунъими бо ҷалол ва азамат аст». Ар-рахмон 26-27

Яъне Худованд ҳар чизеро ки ирода намояд, қодиру тавоно мебошад.

Чунончи Аллоҳ таъоло фармуда: «Вале Худованд ҳар чизеро хоҳад мекунад». Бинобар ин ҳар гоҳ Худованд кореро бихоҳад, анҷомаш медиҳад, агар чанде тамоми махлуқоташонро нахоҳанд ва чун

кореро нахоҳад, тамоми махлуқоташ онро анҷом дода наметавонанд. Ин аст иродаи қавӣ ва қадарии Аллоҳ таъоло.

Аз ин рӯ ҳар кори нек ё баде, ки дар ин олам сар мезанад, ҳама ба ирода ва хости Ў сурат мегирад ва иродаи Ў ҳаргиз мағлуб ва маҳкум нахоҳад шуд. Чизеро, ки Ў бихоҳад, таҳаққуқ мепазирад ва чизеро, ки нахоҳад ба вуқӯъ намепайвандад.

8- Авҳому гумонҳо ба Ў намерасад ва фаҳму хирадҳо ўро дарк нахоҳанд кард.

9- Касе аз мардум ба Ў шабиҳу монанд намебошад.

10- Зиндааст, ҳаргиз нахоҳад мурд ва пояндаву тадбиркунандааст, ки ҳаргиз касолату хоб ӯро фаро нагирад.

Шарҳ:

Ҳамоно касе аз мардум ба василаи илму дониш ба ӯ расида наметавонад. Чунон чи Худованд фармуда «Касе ба илму дониш ба зоти ӯ нахоҳад расид». Бинобар ин тахмину гумонҳо ва тасаввуроту хаёлҳо ба ҳақиқати зоти Худованд нахоҳад расид ва касе ҳам кунҳу умқи зоташро нахоҳад донист. Ҳамчуноне, ки касе аз махлуқоташ дар зоту ҳасти ва номҳову сифот ва афъолу кирдораш ба ӯ шабоҳат

надорад ва ӯ зиндааст, ки ҳаргиз намемирад. «Ва бар он зоти зиндае, ки ҳаргиз намемирад, таваккал ва эътимод кун.»

Пояндаву идоракунандааст, ки ҳаргиз ӯ ҳолати пинак фаро нагирад, чи чои хоб рафтани ва агар ва агар ӯ хоб фаро гирад, ҳароина тамоми қавонин ва низоми олам мутаазил ва вайрон мегардад.

Ҳамаи ин нуктаҳо афкори эътиқоди тоифаи муташаббахоро, ки Худовандро ба мухлуқоташ ташбиҳ дода ва ба ин сабаб кофир гаштаанд, рад менамояд.

11- Офаридгори бениёз ва рӯзидиҳи хастанашаванда аст.

12- Миронандаи беҳавфу тарс ва зиндакунандаи бемашаққат ва хастагӣ мебошад.

Шарҳ:

Ҳамоно Худованд мардумро ба ин хотир наофарида, ки ба эшон дасти ниёзмандӣ дароз кунад, ё аз онон майли ҳамкорӣ ва кӯмак намояд, балки онҳоро танҳо барои ибодату парастии зоти покаш офаридааст.

Читавре ки мефармояд:

«Наофаридам чинн ва инсонҳоро магар барои ин ки маро бипарастанд.»

Худованд ҳамаи махлуқоташиро сарфи назар аз ин ки инсон бошад, ё

чинн, парранда бошад, ё хазанда,
мӯъмин бошад, ё кофир ризку рӯзӣ
дода, хостаҳояшро бароварда
месозад, дар ҳоле ки ин амр чизе аз
хазинаҳои мулкаш намекоҳад.

Ба дасти Аллоҳтаъолост калидҳои
осмонҳову замин ва ӯ
маҳлуқоташро дар соати
муқарраршуда бе ягон хавфу ҳарос
мемиронад «Худованд мемиронад
одамонро чун маргашон даррасад»
Зумар, 42

«Аллоҳ таъоло аз қорҳои
анҷомдодааш пурсида нахоҳад шуд,
вале эшон (мардум) мавриди
пурсиш қарор мегиранд». **Анбиё: 23**

Ва Ӯ рӯзи қиёмат мурдагонро аз гурҳояшон бармеангезад: «**Кофирон** чунин пиндоштанд, ки ҳаргиз барангехта нахоҳанд шуд. Бигӯ, савганд ба Парвардигорам, ҳароина барангехта мешавед, сипас аз корҳои анҷомдодаатон хабар дода мешавед ва ин амр дар назди **Худованд** саҳлу осон аст».

Тағобун,7

Аз ин рӯ бидуни машаққат ва ҳастагӣ рӯзи растохез ҳамаи мардумро баъд аз маргашон бори дуввум зинда хоҳад кард. Зеро бешакку шубҳа зоте, ки замини мурдаро ба василаи об зинда кард, бар зиндасозии мурдагон қодиру тавоност «**Ҳамчунин мебарорем**

мурдагонро шояд, ки шумо панд бигиред». **Аъроф: 57**

Ҳамчунин он зоте, ки нахустин бор офарида, қудрату тавони инро дорад, ки дубора онҳор зинда намояд ва ин ин кор дар назди Ё бисёр саҳлу осон мебошад. Поку муназзаҳ аст Худованд аз он чи кофирон мегӯянд.

Хулоса: Ҳақиқатан, Худованд аввал ва охир буда, ҳамеша зиндаву поянда аст. Чизеро ки хоҳад анҷом медиҳад. Ҳақиқати зоти Ёро бо илму дониш шинохтан имконпазир нест. Ҳаргиз Ёро пинак ва хоб намегирад. Аз корҳои анҷом додааш пурсида намешавад, вале мардум

мавриди суол ва пурсиш қарор мегиранд.

Пурсишҳо:

1) Оё Қадим аз номҳои Худованд аст?

2) «Ва ҷуз хостаи Ў чизе рӯй намедиҳад» чӣ маъно дорад?

3) Дар идораву тасмимгирии Худованд шарикӣ анбозе ҳаст?

Дарси саввум.

13- Ҳамеша пеш аз офариниши мардум ба сифати хеш муттасиф буда, офариниши онон чизе бар сифаташ наафзуда. Ҳамчуноне, ки бо сифаташ азали ва ҳамеша

будааст, ҳамин тавр бар он сифатҳо абадӣ ва ҷовидон хоҳад монд.

14- Баъди офаридани махлуқот ва ба вучуд овардани мардумон номҳои Холиқ (офаридгор) ва Борӣ (эҷодкунанда)-ро касб накардааст.

Шарҳ:

Дар ҳақиқат ҳар сифате аз сифоти Аллоҳ таъоло пеш аз офаридани махлуқот дар азал барояш собит ва пайдо буд ва тамоми сифатҳои мазкур сифоти камол ва танзиҳи Ёст, ки набудани сифати мазкур дар зоти Ҳақ таъоло нақс ва адами камол маҳсуб мегардад. Маҳол аст, Аллоҳ таъоло баъди нақс ва нопуррагӣ сифоти камол ва

муназзаҳиятро касб карда бошад, ё ин ки баъди офаридани мардум кадом сифате ба сифоташ изофа гардида бошад, балки тамоми сифоти мазкур дар азал қабл аз офариниши ашё барои зоти Ё собит ва мавҷуд будааст.

Ҳамчуноне, ки Худованди бузург бо сифатҳояш азали аст, ки барои он сифот ибтидову оғоз вучуд надорад, ҳамин тавр Ҳақ таъоло бар сифоти мазкур ҷовид ва абадӣ мебошад, ки онҳо ҳеҷ гоҳ несту нобуд намешаванд, балки бо бақову ҳастии мавсуф боқӣ хоҳанд монд.

Аллоҳ таъоло қабл аз офаридани махлуқот дорои номи Холиқ

(офаридгор) буд ва ҳеч гоҳ тавсифи
Ў бо ин ном ба офариниши
махлуқот мавқуф набудааст.

Ҳамчунин номи Борӣ
(эҷодкунанда)-ро баъди ба вучуд
овардани оламиён ба худ касб
накарда, балки Ў қабл аз ибдоъ ва
эҷоди мавҷудот Борӣ буд. Аз ин рӯ
номҳо ва сифоти Ў чун зоти покаш
қадим (бе ибтидову оғоз) мебошад.
Дар ин маврид аз Паёмбари Худо (с)
ривоят аст, ки он ҳазрат(с) чунин
хабар медиҳад:

«Худованди бузург қисмату
сарнавишти махлуқоташиро панҷоҳ
ҳазор сол пеш аз офаридани

ОСМОНҲО ВА ЗАМИН МУҚАДДАР ВА
МУАЙЯН НАМУДААСТ».

15- Маънои рубубият
(Парвардигорӣ) барояш хос буда ва
худ марбуб (офаридашуда) нест ва
нчунин маънои холиқият
(офаридгорӣ) барояш хос буда ва
худ махлук намебошад.

16- Ҳамчуноне, ки Ё қабл аз дубора
зинда кардани мурдагон сазовори ин
ном (зиндакунанда) гаштааст, ҳамин
тавр пеш аз офаридани мардум
сазовору мустаҳқиқи ин ном (Холиқ)
буд.

17- Зеро, ки Ё бар ҳама чиз қодиру
тавоно буда ва ҳама чиз ба сӯи Ё
ниёзманд мебошанд ва ҳамаи корҳо

бар зоти Ў сахлу осон аст, ки ба чизе муҳтоҷу ниёзманд намегардад. «Ҳеч чиз монанди Ў нест ва Ў шунавову бино аст».

Шарҳ:

Дар ҳақиқат Аллоҳ таъоло пеш аз офаридани мардум ба тамоми маънои рубубият Парвардигор мебошад. Ҳамчунин Ў қабл аз халқ намудани ашё Холииқу офаридгор мебошад. Пас ин номҳо ва маъноӣ, ки ба Ў далолат мекунад, ҳамеша аз аввал то охир хос ба зоти Борӣ таъоло ҳаст.

Бинобар ин ҳамчуноне, ки Худованд мурдагонро баъди ҳаёту зиндагонияшон ду бора зинда

мекунад, ҳамин тавр ӯ онҳоро қабл аз сурати ҳастӣ гирифтани зинда карда, ба эшон ҳаёт бахшида буд ва чуноне, ки Ҳақ таъоло баъд аз офариниш мурдагонро ду бора халқ мекунад, ҳамин тавр ӯ эшонро қабл аз-ин офариниш халқ бинмуда. Зеро, ки Аллоҳ таъоло бар ҳама чиз қодиру тавоно аст, ҳар гоҳ чизеро хоҳад анҷом медиҳад ва чун нахост пайдо намегардад ва ин иродаи қавии қадарист, ки чизе аз чорчубаи он берун намебарояд ва ҳеҷ гоҳ чизе муҳолифи он сурат намегирад.

Тоифаи Мӯътазила мегӯяд: Аллоҳ таъоло бар ҳамон чизе, ки дар доираи қудрату тавонаш ҳаст, қодир мебошад, вале афъолу кирдори

бандагон аз доираи қудраташ берун аст, бинобар ин Худованд бар афъолу кирдори бандагонаш қодир намебошад. Ин эътиқоди Муътазила салб намудани сифати камол аз Худованд мебошад, зеро, ки Аллоҳ таъоло бар ҳама чиз қодиру тавоност, **чуноне Ё аз худ хабар дода мегӯяд: «Аллоҳ таъоло бар ҳама чиз қодир мебошад». Бақара: 284**

Ҳамчунин ҳар чизе, ки дар ин ҷаҳон арзи ҳастӣ мекунад, ҳама бо ирода ва хости Ёст ва бовару тасдиқ намудани ин масъала аз муҳимтарин шурути имон овардан ба рубубияти Аллоҳ таъоло ба ҳисоб меравад.

Ҳар чизе, ки дар ин олам аст, ҳама дар мавҷудият ва бақо ниёзманд ва мӯҳтоҷ ба Аллоҳ таъоло мебошад ва ҳама корҳо дар назди қудрат ва нерӯи Худовандӣ сахлу осон аст. Чи тавре, ки Ҳақ таъоло мефармояд: «Ҳамоно ин бар Худованд осон аст». Ҳадид: 22

Ва Ё ба касе ё ба чизе эҳтиёҷ надорад, балки ҳама чиз дар ҳама вақту замон ва мавзиъу макон ба Аллоҳ таъоло мӯҳтоҷ ва ниёзманд мебошад.

Хулоса: Сифоти зотии Худованд қадиму азалянд ва сифоти феълиаш қадиму-н-навъ мебошанд. Агар чанде баъзе аз сифоти феълӣ қобили

худус ва пайдошавӣ бошанд, вале онҳо бо бақову пояндагии зоти Аллоҳ таъоло боқӣ ва ҷовидон мебошанд ва Худованд қабл аз офариниш дорои асмо ва сифоти хеш буд.

Пурсшҳо:

1) Оё маънои рубубияти Худованд ба вучуду ҳастии марбубин (махлуқҳо) ниёз дорад?

2) Оё қудрати Аллоҳ таъоло дар ҳама чиз таъсир хоҳад кард?

3) Маънову маҳфуми ин оят (Нест чизе шабиҳи Ў) чист?

[Дарси панҷум](#)

18- Мардумро бо илми худ биёфарид.

19- Тақдиру сарнавишти онҳоро муайян намуд.

20- Ачалу муҳлати онҳоро муқаддар ва муайян сохт.

21- Чизе қабл аз офарниши эшон аз зоти Ў пинҳон ва махфӣ намонда ва инчунин пеш аз офаридан тамоми қору кирдоре, ки эшон анҷом медиханд, медонист.

Шарҳ:

Ҳамоно Худованд мардумро офарида, дар ҳоле, ки ба эшон доно ва огоҳ буд. Чи тавре, **ки мефармояд:** «Оё он зоте, ки

офаридааст, намедонад ва ӯ
меҳрубон ва огоҳ аст». **Мулк:** 14

Бинобар ин илми Худованд ҳама
чизро ихота намудааст, ҳамчуноне,
ки мефармояд: «Он чизеро, ки аз
пешу ақибӣ онҳост, медонад ва касе
бо илму дониш ҳақиқати зоти ӯро
намешиносад». **Тоҳо:** 110

Илми Аллоҳ таъоло ба чизҳои
гузашта ва оянда ва чизе, ки рух
надода, агар ба вуқӯъ меомад, чи
гуна сурати ҳастӣ мегириф-ро фаро
мегирад.

«Чизе ба андозаи як зарра ва на
хурдтар ва на бузургтар аз он дар
осмонҳо ва замин дар илми
Худованд пӯшида нест, магар ин ки

ҳама дар китоби возиҳу ошкор сабт гардида», яъне чизе аз ӯ пӯшида нест ва илми ӯ куллиёт ва ҷузъиётро фаро гирифтааст.

Ҳама чизро Худованд ба андоза офаридааст, ҳамчуноне, **ки мефармояд:**

«Мо ҳама чизро ба андоза офаридем». **Қамар: 49**

Аз ин рӯ хайру некӣ ва шарру бадӣ ҳама муқаддар мебошанд ва ҳама чиз ба андоза офарида шуда.

Ин гуфта даъвову пиндори касонеро, ки мегӯянд, ки шарру бадиро Худованд наофаридааст, рад менамояд. Аллоҳ таъоло барои

мардум муҳлату вақт муайян намуда, ки аз он заррае таъхир намекунад. «Пас ҳар вақте, ки ачалашрн фаро расад соате тақдим ва таъхир нахоҳад кард». **Аъроф: 34**

Ҳақиқатан, Худованд ҳама чизро пеш аз офаридан медонист ва инчунин некбахтон ва бадбахтон, некӯкорон ва фосидонро қабл аз офариниш медонад ва чигуна ва дар кадом рӯз сар задани корҳоро аз эшон низ хоҳад донист. Ҳеҷ чизе аз қору кирдори мардум аз Ё пӯшида нест.

Хулоса: Ҳамоно Худованд мардумро ба илми хеш офарида аст,

ва тақдиру сарнавишти ҳар чизро муайян кардааст.

Чизе аз махлуқоташ ва аз аъмолу кирдорашон қабл аз офариниш бар ӯ махфӣ ва пинҳон намондааст.

Пурсишҳо:

1) Маънои ин ҷумла «**ва тақдиру сарнавишти онҳоро муайян кардааст**» чӣ мебошад?

2) Оё Худованд аъмолу кирдори бандагонро пеш аз офариданаш медонад?

Дарси панҷум

22- Онҳоро ба тоату фармонбардории хеш амр намуда ва

аз маъсияту саркашиаш наҳй
кардааст.

23- Ва ҳама чиз ба тақдиру хости
Худованд қорӣ мегардад ва иродаву
хоҳиши Аллоҳ таъоло иҷро
шуданист. Бандагон ҳеч иродаву
хоҳиш надоранд, магар он чиро ки
Худованд барояшон хоста бошад.
Пас чизеро ки Худованд хоста, рух
медихад ва чизеро, ки нахоста воқеъ
нахоҳад шуд.

Шарҳ:

Воқеан, Худованд мардумро бо
итоату фармонбардории худ амр
намуда, савобу подоши зиёде дар
ивази он ваъда додааст. Ҳамчунин
эшонро аз маъсияту саркаши наҳй

карда, аз азоби дарднок бимашон додааст. Чи тавре, ки Аллоҳ таъоло фармуда: «Ва касе, ки аз Худо ва расулаш итоат намояд, Аллоҳ таъоло ӯро ба биҳиштҳое дохил мекунад, ки зери онҳо ҷӯйҳо равон аст дар ҳоле, ки ӯ дар он ҷо ҷовидон ва абадӣ мебошад ва ин аст пирузии бузург ва касе, ки аз Худо ва расули ӯ саркашӣ намуда, марзҳои муайяншудаи ӯро таҷовуз намояд, Ҳақ аъоло ӯро ба оташе дохил менамояд, ки дар он ҷовидон месӯзад ва барои ӯст азоби хоркунанда». Нисо: 12-14

Худованд баъди ҳарф заданаш аз халқу офариниш бе восита аз амр ва наҳй хабар медихад, ки ин нукта

бар он далолат менамояд, ки
Офаридгор дорои амр ва наҳй аст.

Чуноне, ки **Ҳақ таъоло мефармояд:**
«Огоҳ бошед, ки барои Худованд
аст, амр ва наҳй» Аъроф: 54

Ҳама чиз ба тақдир ва хоҳиши
Аллоҳ таъоло равон аст ва ҳеҷ чиз
дар олами ҳастӣ бе иродаву хоҳиши
ӯ сурат намегирад ва машияту
иродаи ӯ таҳаққуқпазир ва иҷро
шуданӣ аст ва ҳеҷ гоҳ ба таъхир ва
таътил мувоҷиҳ намегардад, ки инро
иродаи кавнӣ-қадрӣ меноманд ва
маънову мафҳуми он иборат аст, аз
ин ки ҳар чизеро, ки Худованд дар
ин олам ирода намояд, хоҳ ӯ некӣ ва

бадӣ бошад, албатта ӯ таҳаққук
меёбад ва пайдо мегардад.

Худованд мефармояд: «Касеро, ки
Худо хоҳад гумроҳ мекунад ва
касеро, ки хоҳад бар роҳи рост
қарор медиҳад.» Аъроф: 39

«Ва агар Худованд мехост эшон
даст ба куштор намезаданд, вале
Аллоҳ таъоло чизеро, ки хоҳад
анҷом медиҳад.» Бақара: 25

Иродаву хоҳиши бандагон ҳам аз
машият ва хоҳиши Илоҳи берун
нест, чунон, ки Худованд
мефармояд: «Ва намехоҳед, магар
он чиро, ки Худованд,
Парвардигори чаҳониён хоста
бошад.» Таквир: 29

Иродаи кавнӣ аз иродаи шаръӣ фарқ дорад, ба ин гуна, ки он аҳёнани таҳаққуқ намеёбад. Зеро, ки Худованд кореро дӯст медорад ва ба вучуд омаданаширо намехоҳад.

Аҳёнани, кореро бад мебинад, вале руҳ додани онро аз ҷиҳати ҳикмат ва сабабе мехоҳад, ки он ҳикмату сабабро танҳо ӯ медонад.

Чизеро, ки Худованд барои бандагонаш хоҳад анҷом меёбад ва ҳар чиро, ки барояшон нахоҳад воқеъ намешавад, агар чанде ҳамаи бандагон онро бихоҳанд. Ин амр хилофи гуфтаи қадария мебошад, ки эшон мегуянд, ки инсон маъсияту гуноҳро ба хоҳиши худ ва бе

таъсири иродаи Илоҳӣ анҷом
медихад, яъне Худованд он
маъсиятро ирода накардааст, балки
кунандаи он фақат инсон мебошад,
ки ӯ маъсияти мазкурро хоста, на
Худо. Ҳамин тавр қадариён инсонро
иродакунандаи ашё бе иродаи
Илоҳӣ қарор додаанд.

24- Касонеро, ки хоҳад ба фазлу
раҳмати хеш ба роҳи рост ҳидоят
намуда, аз гумроҳӣ нигоҳ медорад
ва касеро, ки хоҳад ба ҳукми
одилонааш гумроҳ сохта, ба хузлон
ва хорӣ гирифта месозад.

25- Ва ҳамаи бандагон дар иродаву
хоҳиши Худо миёни фазлу адолаташ
мегарданд.

Шарҳ:

Ҳамоно Ҳудованд касеро, ки аз бандагонаш хоҳад ба роҳи рост ҳидоят кардааст, аз куфру гумроҳи ва гуноҳу маъсият ва аз осори зиёновари он дар дунё ва охират ҳифз менамояд. Ба касе, ки Аллоҳ таъоло ин неъматро лоиқу сазовор бинад, пас ин фазлу раҳмати бекаронаи Илоҳӣ мебошад, ки бояд банда Ҳудовандро барои ин шукргузорӣ намояд.

Ҳамчунин касеро, ки аз мардум хоҳад гумроҳ намуда, ба зиллату хорӣ меафканад. Ба ин тариқ, ки эшонро ба нафсҳояш вогузошта, фосилае, ки миёни шайтон ва онҳост

мебардорад, бинобар ин аз исмату паноҳи Илоҳӣ маҳрум гашта, дар гумроҳӣ ва маъсият меафтад. Ин амали Худованд, кори одилонаи ӯст, ки ҳикмати ниҳоят бузург дорад ва адолату доди мутлақ ва комил махсуси зоти ӯст. Чунончи оятҳои зерин бар ин гуфтаҳо далолат мекунад. «Касеро, ки хоҳад гумроҳаш мекунад ва касеро, ки хоҳад ба роҳи рост мебарад.»

Анъом: 39

«Ту (эй Муҳаммад) касеро, ки дӯст дорӣ ҳидоят карда наметавонӣ, вале Худованд аст, ки касеро хоҳад ҳидояташ мекунад.» Қасас: 56

Аз ин рӯ, тамоми умури мазкур, (ҳидоят ва гумроҳӣ) ҳама ба дасти Аллоҳ таъолост ва ин амр яке аз усул эътиқодии аҳли суннат ва ҷамоат ба ҳисоб меравад. Бнобар ин ҳар касе ҳидоят ёбад, Худованд аст, ки ӯро ба фазлу карамаш ба роҳи рост ҳидоят фармуда ва ҳар касе гумроҳ шавад, Худованд аст, ки ба адлу ҳикмати хеш ӯро ба залолату гумроҳӣ афкандааст.

Вале Мӯътазила бар хилофи эшон мегӯянд, ки афъолу кирдори бандагон хоставу сохти дасти худи онҳост.

«Ҳамаи мардум дар машияту иродаи Илоҳӣ миёни фазлу адли Худованд

дар гардишанд ». Аз ин рӯ, мебинем, ки баъзе аз эшон мӯъмини ҳидоятёфтаанд, ки албатта ин ҳам ба илму ҳикмат ва фазлу раҳмати Худованд марбут аст ва баъзе дигар гумроҳ ва сарсон ба кифру исён ва ин ҳам тақозои ҳикмат ва адолати Аллоҳ таъоло мебошад, бинобар ин касе аз идораву хоҳиши Худованд заррае берун баромада наметавонад.

«Ва намехоҳед, чуз он чиро, ки Аллоҳ таъоло Парвардигори ҷаҳониён хоста бошад.» Таквир: 29

Ногуфта намонад, ки инсони ҳидоят ёфта аҳёнаи дар натиҷаи маъсият ва ғафлат варзидан Худованд ўро сазо дода, ба хузлон ва хорӣ меафканад

ва сипас боз ба роҳи рост ҳидоят
менамояд, ё ин ки ӯро ба залолату
гумроҳии абадӣ гирифтадор месозад.
Худованд моро аз ин нигоҳ дорад.

Хулоса: Худованд мардумро амр
карда, ки аз ӯ итоат намоянд ва аз
маъсияту саркашиаш наҳй
фармудааст. Ҳама чиз ба ирода ва
ҳукми Худованд сурат мегирад.
Иродаву хоҳиши бандагон дар зери
иродаи Аллоҳ таъолост ва ӯ касеро,
ки хоҳад ҳидоят мекунад ва касеро,
ки хоҳад гумроҳ месозад ва касе аз
иродаву хостаи ӯ хориҷ шуда
наметавонад.

Пурсишҳо:

1) Худованд ба чӣ кор амр намуда ва аз кадом кор наҳй фармудааст?

2) Оё иродаи Иллоҳӣ хайр (**некӣ**) ва шар (**бадӣ**)-ро фаро мегирад?

3) Маънои ин ҷумла «Худованд касеро хоҳад ба ҳукми одилонааш гумроҳ месозад»- ро бозгӯ ва тафсир намоед.

Дарси шашум.

26- Ва ӯ аз нақизу зид ва шабиҳу монанд бартар ва пок аст.

27- Касе қазо ва ҳукми ӯро рад карда наметавонад ва ҳеч касе ҳукми ӯро ба ақиб андохта наметавонад ва ҳеч касе бар амру фармонаш чира намегардад.

Шарҳ:

Ҳамоно Худованд аз ин ки дар амру ҳукм ва офариниш ва мулки ҳастияш нақиз ва муҳолиф дошта бошад, пок ва муназзаҳ аст, инчунин дар номҳо ва сифоти хеш шабиҳ ва анбоз надорад, балки дар ҳақиқат чизе монанди ӯ нест. **Худованд мефармояд:**

«Ба Худованд шабиҳу анбоз қарор мадиҳед, дар ҳоле, ки шумо инро медонед.» Бақара: 22

Ҳар гоҳ Аллоҳ таъоло кореро ҳукм фармояд, ҳатман онро иҷро менамояд ва чун манфиату судеро аз мардум боздорад, агар ҳамаи мардум чамъ шаванд барои ҷалби он

манфиат чизе карда наметавонанд ва чун ба касе зарару газанде расонданӣ шавад, ҳарчанд тамоми мардум чамъ шаванд пеши роҳашро гирифта наметавонанд. Ва ҳар вақте ҳукми кореро содир намояд, ҳатман ҳукми Ў амалӣ гардида, чизе онро ба таъхир намеандозад. «Ва Худованд ҳукм менамояд, дар ҳоле, ки касе ҳукми Ўро таъхир намеандозад» Раъд: 41

Ва ҳар гоҳ кореро хоҳад, албатта иҷро мегардад, дар ҳоле, ки ҳеч кас пеши роҳашро гирифта наметавонад, балки амру фармони Ў бар ҳама махлуқот нофиз ва муъассир мебошад.

«Ва Худованд бар амру фармони хеш чира мебошад, вале бештари мардум инро намедонанд.» Юсуф: 31

Хулоса: Аллоҳ таъоло аз зидду нақиз ва шабиҳу анбоз пок ва муназзаҳ аст ва касе қазову хостаи Ёро рад ва ҳукмашро таъхир карда наметавонад ва низ бар амру фармони Ё чирадастӣ нахоҳад кард.

Пурсишҳо:

- 1) Зидду нақиз ва шабиҳу монанд чӣ маъно дорад?
- 2) Оё чизе қазову ҳукми Илоҳиро таърих месозад?

Дарси ҳафтум.

28-Ба тамоми ашёи мазкур имон меорем ва яқин мекунем, ки ҳамаи ин аз назди Худост.

29-Ва ҳамоно Муҳаммад бандаи писандида ва паёмбари баргузида ва ихтиёркардаи Ёст.

Шарҳ:

Муҳаммад (с) яке аз машҳуртарин номҳои бузург мебошад. Аз ҷиҳати дар баргирии ин исм хислатҳои волои инсониро, соҳибашро баро хислатҳо ситоишу тавсиф менамоянд. Ин исм номи охирин паёмовари Илоҳист, ки аз бузургтарин ва поктарин насаби араб ба дунё омадааст.

Ўро Муҳаммад писари Абдуллоҳ
ибни Абдулмутталиб меномиданд.

Убудияту бандагӣ бузургтарин
мақомҳо барои инсон маҳсуб
мегардад, **чунон чи Аллоҳ таъоло
мефармояд:**

«Пок ва муназзаҳ аст, Худое, ки дар
(**муборак**) шабе бандаи худ
Муҳаммад (**с**)—ро аз Масчидулҳаром
ба Масчидулақсо сайр дод.» **Исро: 1**

Дар ҳақиқат Худованд Муҳаммад
(**с**)-ро аз беҳтарин махлуқоташ
баргузида, бар ҳама мардум фазилат
ва бартариаш додааст ва бешак ū
паёмбари муқарраб ва баргузида аст,
ки Аллоҳ таъоло ūро барои охирин
рисолат ва паёми хеш нтиҳоб

намуда,бузургтарин ва шарифтарин китоби осмониро бар ӯ нозил сохтааст.

30-Ва ҳамоно ӯ (Муҳаммад) хотами паёмбарон ва маҳбуби Парвардигори ҷаҳониён мебошад.

31-Ҳама даъвои нубувват ва паёмбарӣ баъд аз ӯ (Муҳаммад) инҳирофу гумроҳӣ ва ҳавову ҳаваси шайтонист.

Шарҳ:

Муҳаммад (с) охирон паёмовари Илоҳӣ мебошад. Чи тавре, ки Ҳақ таъоло фармуда: «НестМуҳаммад падари яке аз мардони шумо, ва лекин ӯ Расули Худо ва

хатмкунандаи паёмбарон мебошад.»

Аҳзоб: 40

Ва ӯ (Муҳаммад) бештарини мардум аз рӯи хавфу тарси Худо парҳезгортарини эшон ба шумор мерафт, чунон чи он ҳазрат (с) фармудаанд:

«Ман тарсандатарини шумо ба ҳудуд ва аҳкоми Аллоҳ таъоло мебошам.»

Ва низ он ҳазрат (с) сарвари анбиё ва паёмбарон мебошанд. Чи тавре, ки фармудаанд: «Ман сарвари фарзандони одам мебошам ва аз ин ҳеч фахру сарбаландӣ намекунам.»

Ҳамчунин ӯ бузургтарин махлуқот ва маҳбуби Парвардигори оламииён мебошад, ки Худованд барои рисолати осмонӣ баргузида, ба худ муқарраб ва наздик гардонидааст. Расули Худо (с) дар ин маврид чунин мефармоянд: «Худованд чи тавре ки Иброҳим (с)-ро дӯст гирифта буд, маро низ дӯсти худ қарор додааст.»

Ҳама иддиои нубувват ва паёмбарӣ баъди ҳазрати Муҳаммад (с) инҳироф ва гумроҳӣ маҳсуб мегирад, бинобар ин касе, ки баъд аз Расули Худо (с) барои худ, ё барои дигарон даъвои пайғамбарӣ кунад, кофир мешавад. Ҳамчунин касе, ки ӯро дар ин амр тасдиқ ва бовар

намояд кофир мегардад, балки ҳар касе, ки дар ин амр шакку гумон намояд (ду дила шавад) низ кофир мегардад .

Зеро, ки бандаи мӯъмин чунин имон меоварад, ки баъди Муҳаммад (с) ҳеч паёмбаре нест.

Оре, шояд баъд аз Расулии Худо (с) даъвогари дурӯғгӯ биёяд, ки ӯ иддаъоии паёмбарӣ намояд ва ихтимолан баъзе корҳои ғайри оддӣ анҷом диҳад ва пайравоне низ дар атрофи хеш ҷамъ намояд, вале ӯ ба дарозо накашида расво мегардад ва кораш ба ҳеч ҷое намерасад. Зеро ки тамоми касоне, ки баъди ҳазрати Муҳаммад (с) даъвои нубувват ва

паёмбарӣ кардаанд, ба ҳамин сарнавишт гирифта шудаанд.

32- Ва ӯ (Муҳаммад) бо ҳақиқат ва ҳидоят ва нуру рӯшноӣ ба сӯи тамоми ҷинн ва мардум фиристода шудааст.

Шарҳ:

Дар ҳақиқат Расули Худо (с) бузургтарин паёмбарон буда, рисолати ӯ ҳама инсу ҷиннро дарбар мегирад. Ҳама паёмбарони пеш аз ӯ фақат ба сӯи қавмҳои худ фиристода шуда будан, вале ӯ ба сӯи тамоми махлуқот, инсу ҷинн фиристода шудааст.

Чи тавре, ки Аллоҳ таъоло
мефармояд:

«Ва нафиристодем туро, магар аз
рӯи раҳмату меҳрубонӣ барои
чаҳониён.» Анбиё: 107

Ҳамчунин паёмбар (с) мегӯяд: Ва
паёмбарони пеш аз ман фақат ба сӯи
қавмаш фиристода мешуд, вале ман
ба сӯи тамоми мардум фиристода
шудам.

Воқиян, Аллоҳ таъоло ўро бо
ҳақиқат ва фидоят ва фиристодааст:
«Аллоҳ таъоло паёмбараш
(Муҳаммад)-ро бо ҳидоят ва дини
ҳақ фиристод, то ўро бар тамоми
динҳо пирӯз гардонад, агар чанде

кофирон аз ин кор нохуш шаванд.»»

Саф: 9

Худованд ӯро бо нуре, ки ба роҳи
рост ҳидоят менамояд,

фиристодааст: Чи тавре ки Аллоҳ
таъоло мефармояд: «Дар ҳақиқат аз
тарафи Худо бароятон нур ва
китоби возиҳу равшан омадааст.»»

Моида: 15

Аз ин рӯ, Қуръон ҳамон рушноист,
ки ба роҳи рост ҳидояд ва раҳнамоӣ
мекунад ва инчунин нур ва шифоӣ
дилҳо, мебошад.

Хулоса: Паёмбар ҳамон расули
баргузидааст, ки Худованд ӯро ба
сӯи инсу чинн бо ҳидоят ва дину
ойини ҳақ фиристодааст ва ӯ

охиирин паёмбаронест, ки баъд аз ӯ ҳеч паёмбаре намеояд.

Пурсишҳо:

1) Оё Муҳаммад (с) ба сӯи тамоми мардум фиристода шудааст, ё фақат ба сӯи қавми худ?

2) Ҳар касе, ки баъди Расули Худо (с) барои худ, ё барои дигарон даъвои паёмбарӣ намояд чӣ ҳукм дорад?

Дарси ҳаштум

33-Ва ҳамоно Қуръон каломи Худованд аст, ба тарзи қавлу гуфтор оғоз гардида ва бар паёмбараш ба тариқи вайҳ нозил гардидаст ва мӯъминон ҳақ будуни Қуръонро

тасдиқ намудаанд. Ҳамчунин онҳо яқин кардаанд, ки Қуръон дар ҳақиқат каломи Худо буда, мисли сухани мардум офаридашуда нест. Бинобар ин ҳар касе, ки онро шунида гумон кунад, ки каломи башар аст, Ҳаққо, ки кофир шудааст ва ҳамчунин Худованд чунин инсонро мазаммату сарзаниш намуда аз дӯзах бим додаст, **зеро ки Ҳақ таъоло фармудааст:** «Зуд аст, ки **ӯро (шахси тақзибкунанда)**-ро ба дӯзах мебарорам.»

Пас, вақте ки Худованд барои шахсе, ки **ӯ дар мавриди Қуръон чунин гуфта:** «**Ҳамоно Қуръон чуз қавли башар чизе нест**» бими чаҳаннам додааст, дарёфтем ва

яқини комил ҳосил намудем, ки Қуръон каломи Холиқи башар буда, ба қавлу гуфтори одамон шабоҳате надорад.

Шарҳ:

Қуръон дар ҳақиқат каломи Худованд буда, аз $\bar{u}$ сарчашма гирифта аст. Намедонем, ки чи гуна Аллоҳ таъоло ба он ҳарф зада, вале Қуръон ҳақиқати каломи $\bar{U}$ ст.

Калом ва сухангуфтан яке аз сифоти камол ва азамати Ҳақ таъоло аст ва нақизу муқобила он ҳарф назадан сифати нақсу айб мебошад, ки Худованди бузург аз он муназзаҳ ва пок аст.

Аллоҳ таъоло мефармояд: «Ва сухан гуфт Худо ба Мӯсо сухан гуфтани.»

Нисо: 164

Бинобар ин калом, сифати Худо буда, ба кайфият ва тариқае, ки ба камолу ҷалолаш шоиста бошад аз ӯ дармеояд ва ҳамчунин Қуръон калому сухани Аллоҳ таъолост, **читавре ки Ҳақ таъоло фармуда:**

«Ва агар яке аз мушрикин ба ту паноҳ орад, пас ӯро паноҳ бидеҳ, то каломи Худовандро бишнавад.

Сипас ӯро ба маъво ва манзилаш бирасон.» Тавба: 6

Мақсуд аз каломи Худо Қуръони карим мебошад, аз ин рӯ Қуръон сухани ҳақиқии Худо буда, ба

тариқи ваҳй онро бар паёмбараш
Муҳаммад (с) фурӯ фиристода ва
бандагони мӯъмин вайҳ будани
Қуръонро тасдиқу бовар намуда ва
яқини комил ҳосил бинмудаанд, ки
(Қуръон) воқеъан, сухани Худованд
буда, махлуқ ва офаридашуда
намебошад.

Зеро ки сифатҳо ҳамеша ҷузъе аз зот
ба ҳисоб мераванд ва сифоти Аллоҳ
таъоло чун зоти Ё қадим буда,
махлуқ намебошанд, вале сухани
одамон мисли эшон пайдошаванда
ва махлуқ мебошад.

Ҳар касе, ки чунин пиндорад, ки
Қуръон сухани башар бошад ва
одамон аст, пас ӯ кофир ба шумор

меравад ва дарр ҳақиқат Худованд
ӯро дохили оташи дӯзах менамояд,
чи тавре, **ки мефармояд:**

«Ва гуфт (кофири саркаш) ин
(Қуръони Муҳаммад) ба ҷуз сихр ва
баёни сихрангез ҳеч чизе нест. Ин
оёт гуфтори башаре беш нест. Мо
ин мункир ва такзибкунандаи
Қуръонро ба кайфари куфр ба оташи
дӯзах дарафканем.» **Мудассир: 24-
25**

Бинобар ин вақте ки мӯъминон
диданд, ки Худованд мункири
Қуръонро ки гуфта ин гуфтори
башар аст ба оташи дӯзах кайфар
медихад, дарёфтанд ва яқин
намуданд ба ин ки ҳамоно Қуръон

каломи Холиқи башар буда ва гуфтори одамон ба ӯ шабоҳат ва монандӣ надорад, балки ҳама сифоти Худованд аз сифотҳои махлуқоташ фарқ дорад, чи тавре ки зоти Аллоҳ таъоло аз зоти махлуқот ва офаридаҳояш тафовут дорад.

Хулоса: Қуръон дар ҳақиқат каломи Худованд буда, махлуқ ва офаридашуда намебошад ва ҳар касе ки пиндорад, ки ӯ (Қуръон) гуфтори башар ва одамон аст, бешак кофир мегардад.

Пурсишҳо:

1) Дар робита ба Қуръон чӣ мегӯед?

2) Касе, ки чунин пиндорад ки Қуръон махлуқ ва офаридашуда аст, чӣ ҳукм дорад?

Дарси нуҳум.

34-Ва ҳар касе, ки Худовандро ба яке аз маъонӣ ва авсофи бошар ва одамон васф намояд, бешак кофир мегардад. Бинобар ин касеки ба ин амр дида андузад, иибрат хоҳад гирифт ва аз ин гуна ақвол ва гуфтори кофирон дурӣ мечӯяд ва дармеёбад, ки дар ҳақиқат Аллоҳ таъоло бо сифатҳояш мисли башар ва одамон нест.

Шарҳ:

Кадам инсоне, ки Аллоҳ таъолоро ба маъонӣ ва авсофи одамон васф намуда, дар асмо ва сифоташ ўро ба махлуқоташ ташбиҳ намояд бешак шахси мазкур ба Худованд кофиир гардидааст, **зеро ки Ҳақ таъоло мефармояд: «Нест чизе монанди Ў ва Ў шунаво ва биност.»**

Ҳар вақте, ки инсон ба ин ҳақиқат дида андӯхта, онро фаҳмда дарк намояд, бешак аз кофир шудани шахсе, ў Худовандро ба махлуқоташ ташбиҳ намояд ибрат хоҳад гирифт. Зеро ки ў бояд аз ин амр панду ҳикмат гирифта, аз такрор намудани сухани кофирон, ки Аллоҳ таъоло эшонро ба оташи дӯзах кайфар хоҳад кард, парҳез менамояд

ва ба зуди дармеёбад, ки Худованд ба сифатҳо ва кайфият ва ҳақиқати маъонияшон ҳаргиз монанди башар ва одамон нест.

Хулоса: Сифатҳои Худованд монанди сифатҳои башар ва одамоон нест ва ҳар инсоне, ки Аллоҳ таъолоҳро ба сифат ва авсофи башарият васф намояд, ё ташбих намояд, бешак ӯ кофир мегардад.

Пурсишҳо:

1) Далели ин гуфта, ки сифоти Аллоҳ таъоло монанди сифоти одамён намебошад, чист?

2) Ҳукми касе, ки сиифоти
Худовандро ба сифатҳои одамон
ташбиҳ намояд, чист?

Дарси даҳум.

35-Дидани аҳли бихишт Худовандро
бидуни ихота ва кайфият ҳақ аст. Чи
тавре, ки Қуръон ин ҳақиқатро бозгӯ
менамояд: «Он рӯз рухсори тоифае
аз шодӣ ва сурур барафрӯхта ва
нуронист ва чамоли Ҳақ таъолоро
мушоҳида менамоянд.» Қиёмат: 22-
23

Тафсиру тавзеҳи руъяти мазкур бо
ирода ва илми Алоҳ таъоло бастагӣ
дорад ва ҳар ривояти саҳеҳе, ки дар
ин маврид аз Расули Худо нақл
шуда, албатта бар гуфтор ва фаҳми

он ҳазрат (с) мавқуф мебошад (чизе аз кунҳ ва умқи қазияи мазкурро кашф наменамояд.)

Мазмуну мӯҳтавои он ривоят ба ирода ва хости он ҳазрат (с) мавқуф мебошад. Ҳаргиз мо дар ин қазия бо таъвилоту гумонҳо ворид намешавем, ва бо афкору орои хеш чизеро таъвил ва тибқи ҳавову ҳаваси худ чизеро ҳадсу гумон намезанем.

Зеро ки ҳақиқатан, эмин ва солим намондааст дар дин, магар касе, ки умри дақиқи динро ба Худо ва Паёмбараш вогузор намояд ва муштабаҳоти илмро ба донандаи он ҳавола кунад.

Шарҳ:

Мушоҳида намудани мӯъминон бо чашмон хеш Парвардигорашонро рӯзи растохез бо Қуръон карим ва Аҳодиси набавӣ собит гардидааст, ҳамчуноне, **ки Ҳақ таъоло мефармояд:** «Он рӯз рухсори тоифае аз шодӣ ва сурур барафрӯхта ва нуронист ва ҷамоли Ҳақ таъолоро мушоҳида менамоянд.» Қиёмат: 22-23

Расули Худо (с) низ дар ин маврид фармуда: “Ҳамоно шумо Парвардгوراتро хоҳед дид, чи тавре, ки моҳи шаби чаҳордаҳро мебинед, ки дар диданаш ҳеч шакку шубҳа намекунед.

Ва ҳаргиз ин маънои онро надорад, ки зоти Худовандиро ихота карда, фаро грифта шавад, ки Аллоҳ таъоло аз ин амр поку муназзаҳ аст, вале мушоҳида кардан ба чашми ҳақиқат сурат мегирад, на ба чашми маънавии қалб, балки расидан ба дидори Ёст (Худованд) бузургтарин неъматест, ки аҳл биҳишт ба он мушарраф мегарданд.

Аҳодисе, ки дар ин боб аз паёмбар (с) ривоят шуда, тибқи таъйидоти имомони бузурги Ислом мутавотир ва саҳеҳу дуруст мебошад. Муроду мақсуд аз оятҳо ва ҳадисҳо зоҳири онҳо буда, ба умқи шигарфои он ҳеч касе роҳ ёфта наметавонад.

Хулосаи сухан ин ки ҳақиқатан,
мӯъминон рӯзи қийёмат
Парвардигорашонро ошкоро
мебинанд ва мо тамоми аҳодис ва
ривоятҳоеро, ки дар ин маврид
манқул шудаанд, тасдиқу бовар
мекунем ва ҳештанро бо таъвил
кардани ривоятҳои мазкур ба
василаи афкоори ноқис ва кӯтоҳи
худ ҳаста намекунем ва низ бо
ҳавову ҳаваси ҳеш дунболи ашъе
намегардем, ки муҳолифи ҳақиқати
ривоятҳои мазкур бошанд.

Зеро, ки инсон ҳар гоҳ бихоҳад, ки
дар дини ҳеш аз инҳирофу гумроҳӣ
солим бимонад, лозим аст барӯ, ки
ахбору ривоятҳои муракабро ба
Худо ва паёмбараш вогузор намояд

ва чун амре аз ин қабил бар ӯ
муштабах ва мубҳам гардад, марому
мақсуди онро ба Холиқу
Офаридгораш вогузор намояд. Чи
тавре, **ки Аллоҳ таъоло фармуда:**
«То он ки гурӯҳе, ки дар дилашон
майли ботил аст аз паи муташобих
рафта ва имтиҳон шаванд, то ба
таъвили он дар дин роҳи шубҳа ва
фитнагарӣ падид оранд, дар сурате,
ки таъвили онро касе ҷуз Худо
надонад ва аҳли дониш гӯянд, мо ба
ҳамон китоб гаравидем, ки ҳамон
оятҳои мӯҳкам ва муташобихи
Қуръон аз ҷониби Парвардигори мо
омада ва бар ин дониш ва бар ин
маъно танҳо хирадмандони олим
огоҳанд.» Оли Имрон: 7

36- Қадами Ислом собиту устувор намегардад, магар бар асоси таслим ва фармонбардории қавомити Аллоҳтаъоло. Аз ин рӯ ҳар кас фарогирии чизеро, ки донистанаш мамнуъ аст, талаб намояд ва ба воғузоштани масоили хос ба зоти Худовандӣ фаҳму идрокаш қаноат нанамояд, ин амр ӯро аз тавҳиди холис ва ноб, маърифати соф ва аз имони саҳеҳу дуруст бозмедорад, ки дар натиҷа миёни куфр ва имон, тасдиқ ва тазкиб, иқрор ва инкор мутараддид ва дудила шуда, ба васвасаву шакку гумонҳо мубтало гашта, гумроҳ мешавад, ки аз ӯ на мӯъмини тасдиқкунанда бар меояд ва на мункири такзибкунанда.

Шарх:

Бар ҳақиқати Ислом собит ва устувор намоинад, магар касе, ки бароои нусӯси Қуръон ва суннати набавӣ сари таслим фуруд орад. Ва онҳоро тасдиқ намуда итоат намояд, аз ин рӯ ҳаргиз ба нусуси Қуръон ва суннати набавӣ бо ҳавову ҳавас ва шакку шубҳа муҳолифат наварзида, онҳоро ба қиёс ва раъйи хеш тафсиру таъвил намекунад.

Ҳаргоҳ инсон дар ҷустуҷӯи илме шавад, ки ба даст оварданаш муҳол аст, чун умури ғайбӣ ки ба Худованди бузург ва қазову ҳикматаш таъалуқ дорад ва ҳамчунин фаҳму хиради ӯ (инсони

мазкур) ба вогузоркунии нусуси Қуръон ва суннати набавӣ ба муроду мақсуди Худо ва паёмбар (с) қаноат ва иктифо нанамояд, бешак ӯ бо ин амалаш хештанро аз идроки тавҳиди ҳақиқӣ ва ноб, маърифати софу беолоиш ва низ аз имони саҳеҳ, ки бар асоси тасдиқу боварӣ ва итоату фармонбардорӣ устувор аст, маҳрум месозад. Бинобар ин ӯ миёни тасдиқу такзиб ва имон овардан ба ахбору нусуси шаръӣ ва инкоркунии онҳо мутараддид гардида, дучори васвасаву шубҳаҳо ва хаёлоту афкори фосид мешавад, дар ҳоле, ки вай дар биёбони ҳайрат сарсону саргардон гумроҳ мегардад. Аз ин рӯ, шахси мазкур на мӯъмини тасдиққунандаи комилулимон

шумурда мешавад ва на кофири мункири мутлақ.

Зеро, ки ҳақиқати имон тасдиқу бовар кардан ва таслиму воғузур, ҳатто дар умуре, уи ҳикматаш махфӣ буда, ақли башарӣ ба кунҳи ҳақиқаташ расида, наметавонад, ки дар ин сурат ба хабару фармудаи Худо ва расули ӯ иктифо менамоем.

37-Имон овардани аҳли Ислом ба дидани ҷамоли Худованд саҳеҳу дуруст шумурда намешавад, ки эшон руъяту дидори Парвардигорро бо ваҳму гумони хеш тафсир намуда, ё ба фаҳму идроки худ таъвил кунанд.

Зеро, ки таъвили руъят (ва таъвили ҳар маъно ва сифате, ки ба рубубияти Худованд нисбат дода мешавад) тарк намудани таъвил ва пойпандӣ ба таолиими Худову расули ӯ мебошад, ки дину ойини муслимин низ бар ин иътиқод устувор аст.

Ва ҳар касе, ки аз нафӣ (инкор) ва ташбиҳ дурӣ наҷӯяд, дучори лағжшу иштибоҳ шуда, танзиҳи зоти Илоҳиро ба ҷо наовардааст. Зеро, ки Парвардигорамон ба сифатҳои ваҳдоният ва ба авсофи мазкура фардоният (ягона будан) мавсуф буда, касе аз мардум дар авсофи мазкура шарикӯ ҳамроҳ нест.

Шарҳ:

Имони касе, ки дидори Аллоҳ таъолоро ба фаҳму дарки хеш таъвил намуда бо ваҳму гумон кӯшиш намояд, кайфият ва чигунагии онро бифаҳмад, саҳеҳ ба шумор намеравад, бинобар ин шахси мазкур хатокор буда, ба руъяту дидори Худованд имони ҳақиқӣ наёвардааст.

Зеро, ки ҳақиқату кайфияти руъятро ҷуз Аллоҳ таъоло касе намедонад ва қазияи руъят ва дигар масоили хос ба Офаридгор тафсиру таъвили дурусташон ин аст, ки ин гуна масоилро ба ашъи маъмулӣ, ки мардум ба он шиносӣ доранд,

тафсир ва таклиф карда намешавад, балки маънои саҳеҳашро бидуни кайфият бахшидан ба он тасдиқ намуда, ба нусуси ахбори Худо ва расулаш сари таслим ва фармонбардорӣ фуруд меорем. Ҳамин аст дини саҳиҳе, ки Худованд паёмбарашро ба он фиристода.

Бояд мусулмонон аз ин амри зерин парҳез намоянд:

Якум: Инкор кардани сифоти Худо, ё таҳриф намудани маънои ҳақиқӣ ва мақсуди он.

Дуввум: Ташбиҳ намудани холиқ ба махлуқоташ дар ашёе, **ки ба зоти Худованд ва афъолу кирдор ва**

номҳову сифоташ тааллуқ дорад ва ин ду амр дар ояти зайл баён гардидааст: «Нест монанди $\bar{U}$ чизе ва $\bar{U}$ шунавоову биност.»

Пас нисфи аввали оят нафй ва инкори ташбиҳ буда, нисфи дуввуми оят сифоти Аллоҳ таъолоро исбот менамояд, биинобар ин ояти мазкур танзеҳ ва исботро дар худ чамъ намудааст.

Ва ҳар касе, ки аз ин ду амр (**нафй ва ташбиҳ**) дурӣ наҷӯяд, дар ақидаи хеш дучори хатову иштибоҳ гашта, танзиҳ ва тақдиси Худовандро, ки воҷиб аст, ба ҷой наовардааст. Танзиҳ, яъне Аллоҳ таъолоро аз шарикӯ анбоз ва мислу монанд

муназзаҳ доништа эътиқод кардан мебошад.

Зеро, ки Аллоҳ таъоло дар зоту афъолаш ва асмову сифоташ, дар оофаринишу фармонравияш ба тамоми сифотии ваҳдоният ва ягонагӣ мавсур ва маъруф мебошад.

Чаро, ки бе шакку шубҳа Худованд яккаву танҳо ва бениёзу беҳамто буда, касе аз махлуқоташ дар зот, афъолу кирдор ва номҳову сифоташ ба ӯ шабоҳат надорад.

38- Худованд аз ҳадду андоза ва ғояту фарҷомҳо ва аз аркону аъзо ва олоту асбоб муназзаҳ ва пок аст ва самтҳои шашгона ӯро чун ашъи мавҷуда дарбар нахоҳад гирифт.

Шарҳ:

Худованди бузугр аз ҳудуду марз ва интиҳову фарҷомҳо муназзаҳу пок аст, аз ин рӯ барои Худо ҳадду марзе вуҷуд надорад, ки ӯро аз дигар ашё ҷудо созад ва низ ӯро интиҳо ва фарҷоме нест, ки ба он мунтаҳӣ шавад.

Ин гуфта моънои онро надорад, ки Ҳақ таъоло ба махлуқоташ мутассилу пайваста ва бо эшон мутадохил ва ҳамроҳ аст, балки Худованд аз махлуқоташ фосила ва тафовут дорад.

Ҳамчунин Аллоҳ таъоло аз аъзову андом ва олуту дастгоҳҳо, ки бандагон огҳоро барои ҷалби

манфиат ва дур сохтани зиён
истифода менамоянд, поку муназзах
мебошад. Худованд аз тамоми ин
ашё ва умур муназзаху пок аст.

Ин дар ҳолест, ки мо барои Ҳақ
таъоло номҳо ва сифоти дар Қуръон
омадаро исбот намуда тасдиқ
мекунем, вале мегӯем, ки ҳақиқатан
ин асмову сифот маъноҳои ҳақиқӣ
доранд, ки бар он далолат
менамоанд ва маънову маҳфуми
онҳоро фаҳмида, ба тариқи шоиста
ба зоти Ҳақ исбот менамоем, локин
аз кайфият ва чигунагии онҳо чизе
нахоҳем гуфт, зеро, ки ин амр ба
илми Худо бастагӣ дошта, касе онро
намедонад.

Чи тавре, ки чиҳатҳои шашгона
Аллоҳ таъолоро ба монанди дигар
мавҷудот ихота нахоҳад кард, балки
Худованд аз ин амр муназзаҳу пок
аст.

Ин гуфта чиҳат ва самтро барои
Худо мутлақо инкор намекунад,
балки бешак Аллоҳ таъоло дар
чиҳати баландӣ қарор дорад, вале
мақсуд аз он чи ки зикр шуд, ин аст,
ки чиҳатҳову самтҳо ҳаргиз
Худованро чун дигар махлуқот
ихота намекунанд ва фаро
намегиранд.

Кош мусанниф ин мусталаҳоти аҳли
каломро зикр намекард, агар чанде
мо яқинан медонем, ки ӯ бо ин

истилоҳот гуфтахову таъвилоти
Аҳли каломро қасд накардааст, зеро
ки $\bar{y}$ аз собит кардани сифот, чун
баландӣ, $r\bar{u}$, даст ва ғайра барои
Худо ҳарф задааст.

Бинобар ин парҳез кардану тамоман
дур буданаш аз истилоҳоти каломӣ
беҳтар буд, зеро ки мусталаҳоти
мазкур ихтимоли ҳақ ва ботилро
дорад ва мазҳаби аҳли суннат дар
баробари истилоҳоти мазкур ин аст,
ки баъд аз тафсилу баррасӣ бар онҳо
ҳукм менамоем, аз ин $r\bar{u}$ ба ин
гуфта, ки «Худованд аз ҳудуд ва
маҳдудият ва ғоёту фарҷомҳо
муназзаҳ аст.»

Мавҷудияти Аллоҳ таъолоро бидуни маҳдудият ва ихоташавӣ ирода карда шавад, ки ин қавл ҳақ ва дуруст мебошад ва агар бо ҷумлаи мазкур чунин қасд карда шавад, ки Худованд, на дар ҳадди улув ва бартарӣ ва на дар ҷиҳати баландӣ ва улув қарор дорад, пас ин гуфта ботилу беасос ба шумор меравад, зеро ки ин нафӣ ва инкор намудани улув ва бартариӣ Аллоҳ таъолост бар махлуқоташ.

Аз калимаҳои аъзо ва андомҳои дар матн омада, агар сифоти Худованд, чун рӯ, дудаст ва ду чашм, ки ба рӯй ва андоми махлуқот шабоҳат надошта бошад, ирода шавад, пас ин пиндошт ҳақу дуруст мебошад ва

агар чунин ирода карда шавад, ки барои Аллоҳ таъоло на рӯй, на даст ва чашм аст, пас ин пиндору қавл ботил ва беасос маҳсуб мешавад.

Агар бо ин гуфт ки Худовандро самтҳои шашгона фаро намегирад ирода карда шавад, Ҳақ таъоло на дар пеш аст ва на дар ақиб на дар боло ва на дар пойин аст ва на дар рост ва чап, пас ин тафсир ва бардошт сад дар сад ботил мебошад, зеро ки ин сифати маъдум ва чизи нопадост, балки ин гуна сифоту тавсиф муҳол буда, боиси куфри ошкор мегардад, чаро ки тафсиру бардошти мазкур инкори қавли Худо, балки инкори вучуди зоти Ҳақ таъолост.

Ва агар бо ҷумлаи мазкур ирода карда шавад, ки Худованд бидуни маҳдудият ва побандӣ дар чизе мавҷуд аст, пас ин тафсир ва бардошт ҳақ ва савоб мебошад ва Худо ба кунҳу умқи ҳақоик огоҳ аст.

Хулоса: Ҳамоно рӯзи қиёмат Худовандро бо чашмҳо дида мешавад. Дар ҳақиқат мӯъминон бидуни ихота ва фарогирӣ ҷамоли Ҳақро мушоҳида менамоянд, ки ин мазмуну мӯҳтавои тамоми ривоятҳо ва ахборест, ки дар ин замина ворид шудааст.

Бар ҳар мусулмон лозиму зарур аст, ки аз таъвил ва суханони аҳли таътил (мункиротӣ сифоти ҳақиқӣ)

Худо) дурӣ чӯяд ва бидонад, ки Аллоҳ таъоло аз ашъи ҳодис ва пайдошаванда, ва аз шабоҳату монандӣ ба махлуқот пок ва муназзаҳ мебошад.

Пурсишҳо:

1) Ҳақиқати руъяти Аллоҳ таъоло дар рӯзи қиёмат чист?

2) Масъулият ва мавқеъи мусулмон дар баробари нусус ва ривоятҳое, ки барои баёни сифоти Худо ворид шудаанд, чист?

3) Манзур ва мақсуд аз ин ки Худовандро самтҳои шашгона фаро нахоҳад гирифт, чист?

Дарси ёздаҳум.

39-Меъроҷ (баромадани паёмбар (с) ба осмон) ҳақ аст ва дар ҳақиқат Паёмбари Худоро сайри шабона дода, ба ҷисму рӯҳаш дар ҳоли бедорӣ ба сӯи осмон бароварда шуд. Сипас ба он амокини баланд ки Худо хост интиқол дода шуд ва ба он чизе ки машияту иродаи Ҳақ таъоло буд, икром ва иззат карда шуд ва ваҳйи худро ба сӯи ӯ фиристод ва замиру синаи паёмбар (с) он чиро ки дид, инкор ва такзиб накард. Дуруду саломи Илоҳӣ дар дунё ва охираат бар ӯ бод.

Шарҳ:

Аҳли суннат бо ҷисму рӯҳ баромадани Расули Худо (с)-ро ба

осмон дар шаби «исро» иқро
менамоянд. Исро (сийри шаб
кардани) он Ҳазрат (с) бо Қуръон ва
Суннат ва иҷмои уламои Ислом
собит гардидааст ва ин сайри
муборак аз Макка шурӯъ шуда ба
Байту-л-мақдис идома ёфта, он
ҳазрат дар он ҷо имоми паёмбарон
шуда, намоз гузориданд. Сипас,
мероҷ (бо рӯҳу ҷасад баромадан) —и
он ҳазрат ба осмонҳо оғоз гардид, то
ин ки паёмбар (с) ба осмони ҳафтум
баромада, назди Сидратулмунтаҳо
расиданд.

Худованд расули акрамро ба
василаи меъроҷ бо чанд имтиёзе
азизу мукаррам кард, ки дигар
паёмбаронро ин тур накарда буд.

Аввал ин ки ӯро бо ҷисму ҷонаш ба маконе овард, ки шахсе ба он ҷо то ҳол нарасидааст. Дуввум ин ки Аллоҳ таъоло бо ӯ дар он ҷо бевосита суҳан гуфт. Саввум ин ки биҳишту дӯзах ва аҳволи бошандағони онҳоро ва низ дигар ҳақоики ваҳйшударо ба он ҳазрат (с) нишон дод. Чаҳорум ин ки дар ин шаб панҷ вақт намоз гузориданро бар уммати ӯ фарз гардонид. Ҳар он чизе дар ин шаби муборак рух додааст, дар Саҳиҳи имом Бухорӣ ва Муслиим аз паёмбар (с) ривоят шудааст.

40- Ҳавзе, ки Худованд он ҳазрат (с)-ро ба василаи он икром карда, то

кӯмаку ёриё барои умматаш бошад,
ҳақ ва рост аст.

Шарҳ: Мавҷудияти ин ҳавз бо
ҳадисҳои мутавотир аз он ҳазрат (с)
собит гардидааст. Фишурдаи
мӯҳтавои аҳодиси мазкур он аст, ки
ин ҳавзи бузург буда обаш аз ҷаннат
маншаъ мегирад, ки аз шир
сафедтар ва аз мушк хушбӯйтар
мебошад.

Дарозиву паҳнои он баробар буда,
фосилаи ду тарафаш масофаи як
моҳа роҳ мебошад ва кӯзаҳои оби он
монандӣ ситорагони осмон аст. Ҳар
қасе, ки якбор аз он бинӯшад, ҳеч
гоҳ ташна намешавад ва он
бузургтарин ва ширинтарин ҳавзест

дар рӯзи қиёмат. Ин ҳавзро Аллоҳ таъоло барои кӯмаку ёрии умматони паёмбараш (с) ки дар он рӯзи ҳавлу даҳшат ташна мешаванд, ба расули ҳабибаш Муҳаммад (с) аз ҷиҳати мақому манзалаташ бахшидааст. Худованд бо лутфи бепоёнаш моро аз ҷумлаи воридшавандагони ҳавзи мазкур дар рӯзи растохез бигардонад.

Хулоса: Сайри шаб кардани он ҳазрат (с) аз Макка то Байтулмуқаддас ҳақ аст. Меъроҷи он ҳазрат (с) ба осмон, муколама бо Худованд, дар осмон ва ҳавзи (қавсар) ҳақ ва ростанд ва ҳадисҳои паёмбар (с) дар ин бора низ ҳаққанд.

Пурсиишҳо:

1) Касе, ки исро ва меъроҷи он ҳазрат (с)-ро инкор намояд, чӣ ҳукм дорад.

2) То кучо Паёмбари Худоро сайри шаб карданд ва ба кучо баромаданд.

3) Аз ҳавзи он ҳазрат (с) чӣ маълумот дорӣ.

Дарси дувоздаҳум.

41- Шафоате, ки Худованд барои уммати Ислом нигоҳ медорад ҳақ аст, чӣ тавре, ки дар осор ва ривоятҳои он ҳазрат (с) омадааст.

42- Мисоқу паймоне Аллоҳ таъоло аз Одам(Ъ) ва фарзандонаш гирифта, ҳақ аст.

Шарҳ:

Шафоати он ҳазрат (с) чанд навъ мебошад, ки бузургтаринаш шафоати он чаноб(с) барои аҳли мавқиф рӯзи ҳисобу китоб аст, то ин ки Худованд миёни бандагонаш файсала ва қазоват намояд. **Аз ин рӯ Аллоҳ таъоло ба паёмбаш мегӯяд:** «Шафоат кун, шафоатат қабул мегардад ва ин шафоати паёмбар (с) бе ягон шакку шубҳа собит аст ва ҳаққу рост мебошад.»

Паёмбари Худо (с) барои ашхос ва ақвоми зерин шафоат менамояд:

А-Касоне, ки амали нек ва бадашон баробар бошад.

Б- Ақвومه, ки маҳкум ба даромадани дӯзах гардидаанд, ки ба шафоати он ҳазрат(с) дӯзах намедароянд.

Б-Гурӯҳе, ки бо шафои он чаноб (с) бе ҳисобу китоб ба биҳишт медароянд.

Г-Ба шфоаташ азоби бандағони баҳазкор сабук гардонида мешавад.

Д-Шафоати ӯ ба ҷамиъи мӯъминон барои дармадани биҳишт.

Е-Ба шафоати ӯ тамоми умматаш, ки гирифтори гуноҳони кабира

шудаанд, аз дӯзах бароварда мешаванд.

Тамоми анвоъи шафоати Расули Худо ба муқтазои ахбор ва ривоятҳои саҳеҳа собит гардидааст ба як шарт, ки агар Аллоҳ таъоло иҷозат диҳад. Чи тавре, **ки Худованди бузург дар оятҳои зерин фармудааст:**

«Бигӯ шафоати ҳамаи халқон бо Худост». **Зумар: 44**

«Ва шафоати касе ҳам, чуз он ки Худо ба ӯ изни шафоат дода, судманд нест.»

42-Мисоқи Худованд, ин ҳамон паймонест, ки Аллоҳ таъоло аз Одам

(Ъ) ва авлодаш ҳине, ки пушти одамро бо дасташ масҳ кард, аз эшон чунин паймоне гирифта, ки ман Парвардигори шумоам ва фармуд то онҳо барои ин амр гувоҳӣ диҳанд ва ин паймонро паймони нахустин гӯянд. **Худованд дар ин маврид мефармояд:**

«Ва ба ёд ор ҳангоме, ки Худои ту аз пушти фарзандони Одам зуррияи онҳоро баргирифт ва онҳоро ба худ гувоҳ сохт, **ки оё ман Парвардигори шумо нестам? Ҳама гуфтанд: Бале, мо ба Худои ту гувоҳӣ медиҳем».**
Аъроф: 172

Хулоса: Шафоати он ҳазрат (с) барои умматаш ҳақ аст ва паймоони

нахустини Худованд ба Одам ва фарзандонаш низ ҳақ мебошад.

Пурсишҳо:

- 1) Шафоати бузургтар дар рӯзи қиёмат кадом аст?
- 2) Анвоъи шафоати он ҳазрат (с) –ро баён кунед?
- 3) Аз паймони нахустин чӣ маълумот доред.

Дарси сездаҳум.

Ҳақиқатан, Худованд бо илми азалии худ адад касоне, ки ба биҳишт ва адади касонеро ки ба дӯзах мебароянд, медонад. Бинобар

ин дар адад на зиёд мекунад ва на кам.

Шарҳ:

Ҳар оина Аллоҳ таъоло дар азал шумораи бихиштиён ва дӯзахиёни фарзанди Одамро (Ъ) бо иҷмол ва тафсил медонад, аз ин рӯ дар адади эшон на зиёд мекунаду на кам.

Некбахтӣ ва бадбахтии ҳар инсонро Худо дар шиками модараш муайян менамояд ва инчунин дар лавҳу-л-махфуз инро мениград ва илми Аллоҳ таъоло ҳеҷ гоҳ тағйир намеёбад.

44-Ва инчунин Худованд ба илми азалии хеш афъолу кирдори

бандагонро пеш аз содир
карданашон медонад. Ва ҳар инсон
барои он коре, ки офарида шудааст,
равона карда мешавд ва аъмоли
бандагон вобаста ба хотима ва
анҷоми онҳост.

Некбахт касест, ки ба ҳукми
Худованд некбахт шудааст ва
бадбахт касест, ки ба ҳукми Ё
бадбахт гардидааст.

Шарҳ:

Ҳамчунин Аллоҳ таъоло бо илми
азалии хеш кирдори бандагонашро
медонад ва ин чизро навишта сабт
кардааст ва ҳар инсон бар коре, ки
офаридашудааст, равона карда
мешавад, агар аз аҳли ҷаннат бошад,

пас ба амали аҳли чаннат равона карда мешавад ва агар аз аҳли дӯзах бошад, пас ба амали дӯзахиён ҳаракат дода мешавад.

Вале амалҳо ба хотима ва саранҷомашон марбут мебошад, зеро ки Худованд гоҳо хотимаи аъмоли марди гунаҳгореро амали соҳил мегардонад, ки ӯ дохили бихишт мешавад ва гоҳо хотимаву фарҷом шахси накӯкореро амали палид мегардонад, ки ба сабаби он дохили дӯзах мегардад. Бинобар ин аъмолу кирдор ба хотима ва фарҷом бастагӣ дорад.

Ҳамон шахсе метавонад некбахт шавад, ки Худованд дар азал ва

муқаддарот саъодатро барояш
навишта ва муқаррар кардааст,
ҳамчунин ҳеч касе гирифтори
бадбахтӣ намешавад, то ин ки Худо
онро барояш навишта ва муқаррар
насозад. «Ҳаргиз Худовандро аз
корҳояш пурсида намешавд, вале
бандагонаш мавриди бозпурсӣ
қарор хоҳанд гирифт». **Сураи
Анбиё: 23**

45- Ва асли тақдир сирри
Худовандист дар махлуқоташ, ки аз
он фариштаи муқарраб ва паёмбари
мурсал ҳам огаҳӣ надоранд. Аз ҳад
зиёд дар он назари амиқ кардан
сабабии бадбахтӣ ва маҳрумият ва
тӯғёну саркашӣ мегардад. Бинобар
ин аз фикру мулоҳизаҳои зиёд ва

васвасаҳои шайтонӣ дар ин маврид бояд ҳазар кард, зеро Аллоҳ таъоло илми қадарро аз махлуқоташ махфӣ карда, ва эшонро аз пурсидану кашф намудани марому мақсадаш манъ кардааст. Чи тавре, **ки Худои бузург мефармояд: «Ҳаргиз Худовандро аз корҳояш пурсида намешавад, вале бандагонаш мавриди бозпурсӣ қарор мегиранд».** **Анбиё: 23**

Аз ҳамин ҷиҳат касе агар гӯяд, чаро Худо, ин тавр кард, дар ҳақиқат ҳукми Қуръонро рад намудааст ва ҳар касе ҳукми Қуръонро рад намояд, аз зумраи кофирон хоҳад гардид.

Шарҳ:

Реша ва умқи қадар як рози
Худованд аст, ки касе аз
махлуқоташ бар он иттилоъ ва огаҳӣ
надорад ва ғавру баррасии амиқ ва
кӯшишҳои расидан ба ҳақиқати он
барои мӯъминон ҷоиз нест. Чи тавре,
ки Расули Худо (с) фармуда: «Ва
чун қадар (тақдир) ёд шавад, муҳри
хомӯшӣ бизанед, (аз гуфтани
суханони кунҷковона)». Ба ривояти
Табаронӣ.

Бинобар ин ҳар касе, ки дар мавриди
тақдир тааммуқ ва мушикофии зиёд
намояд, воқеъан хештанро ба
шақовату гумроҳӣ гирифтад ва аз
ҳадду марзи худ по фаротар
гузоштааст, зеро, ки ҳақиқат ва умқи

қадарро чуз Эзиди муттаъол касе намедонад.

Вале мо мӯъминон бояд ба чаҳор мартаба ва усули қадар пурра имон дошта бошем: Аввал ин ки Худованд ҳама ашёро донистааст.

Дуввум ин ки онро дар «Лавҳу-л-маҳфуз» навиштааст. Саввум ин ки бар таҳаққуқи ашёи мазкур ирода ва хоҳиши ӯ собит гардида. Чаҳорум ин, ки худи Аллоҳ таъоло онҳоро эҷод карда ва офаридааст. Агар инсон ба қадар ба он маротиб ва усули мазкур имон наёварад, воқеъан ба қадар имони пурра наовардааст.

Бояд шахсии мусулмон аз фикру андешаи амиқ намудан дар қадар ҳазар намуда, аз ғалтидан ба доми васвасаҳои шайтон худро нигоҳ дорад ва яқинан бидонад, ки қадар як рози Илоҳист, ки Худованд онро аз бандагон махфӣ кард эшонро аз ғавру ковишҳои амиқ дар он наҳй фармудааст.

Барои банда ҷоиз нест, **ки чунин суоле матраҳ намояд:** Чаро Худованд чунин ва чунон кард? Зеро ки чунин пурсишҳо рад кардану зери по гузоштани ҳукми Қуръони карим мебошад, ки ин амр сабаби кофир шудани инсон мегардад.

Вале агар инсон бо ин гуна пурсишҳо қасди шиносӣ бо бо ҳикматҳои қавонини илоҳиро дошта бошад, дар иин сураат иншоаллоҳ базаҳкор нахоҳад шуд.

46-Он чӣ ки зикр шуд хулосаи ниёзҳои дӯстдорӣи Худованд аст, ки Ё таъоло дилҳояшон мунаввар сохтааста ва ин мартабаи олимони росих мебошад. Зеро, **ки илм дунавъ аст:** якум илмест, ки дар мардум мавҷуд аст. Дуввум илмест, ки дар халқ мафқуд мебошад, бинобар ин инкор намудани илми мавҷуд куфр буда ва даъвои илми мафқуд кардан низ куфр мебошад ва имон собиту устувор намегардад, магар бо қабул кардани илми

мавҷуд ва тарк намудани илми
мавҷуд.

Шарҳ:

Ҳамоно он чи ки баён кардем хулоса
ва ғушурдаи ниёзҳои маърифатии
бандагони дӯсти Худованд аст, ки
Ҳақ таъоло дилҳояшонро бо нури
маърифат ва имон мунаввар
сохтааст. Ин мақоми дониш
мандони росих ва ростин мебошад,
ки тамоми фармудаҳои Худоро аз
сидқу ихлоси тамом қабул кардаанд.

Илм ду навъ аст: Илмест ки дар
халоиқ мавҷуд ва ин илми шарииъат
ба ҳама усул ва ғуруҳи он ба шумор
меравад. Дуввум илмест, ки дар
бандагон мафҷуд ва маъдум

мебошад ва он иборат аз илми қадар аст, ки Аллоҳ таъоло онро аз бандагон мастур ва пӯшида нигоҳ медорад.

Аз ин рӯ ҳар касе илми мавҷудро мункир шавад кофир мегардад, зеро ки тамоми ҳуҷҷатҳои Қуръон ва Ҳадисро бовар накардааст ва ҳар касе илми қадар ва ғайбро иддаъо намояд низ кофир мешавад, зеро ӯ илми ғайбро ки хосаи зоти Ҳақ таъоло маҳсуб аст, ба худ ихтисос дода, тамоми шавоҳид ва далелҳои шаръ инкор намудааст.

Ҳамон вақт банда мӯъмин ҳисобида мешавад, ки илми мавҷудро қабул

кунад ва ба ҳақиқат ва умиқ илми мафқуд дастдарозӣ накунад.

Хулоса: Тамоми ашё ба қазову қарори Илоҳӣ сурат мепазиранд ва дар ҳақиқат Худованд афъолу кирдори бандагонро пеш аз воқеъ шудан медонад ва ҳамчунин аҳли биҳишт ва дӯзахро низ доништа дар «**лавҳ**» марқум фармудааст. Қадар сирри пӯшидаи Худост, ки бандагони солеҳ умқу решаи онро мушикофӣ намекунанд ва имони банда собиту маҳкам намегардад магар ин ки ӯ ба тақдир таслим шавад.

Пурсишҳо:

1) Оё дар боби тақдир ғавр ва баррасии амиқ намудаан чоиз аст?

2) Илм ду навъ мебошад, кадомҳоост?

Дарси чаҳордаҳум

47-Имон меоварем ба лавҳ ва ба қалам ва ба тамоми он чи ки дар он (лавҳ) марқум аст. Пас, агар тамоми мардум бар чизе, ки Худованд мавҷудияти онро нигоштааст, чамъ шаванд то онро нест намоянд ҳаргиз ба он муваффақ нахоҳад шуд ва агар тамоми эшон бар эҷод намудани чизе, ки Аллоҳ таъоло мавҷудияти онро нанавиштааст, муттаҳид шаванд ҳеч коре карда наметавонанд. Хушк шудааст қалам

ба он чизе, ки ба рӯзи растохез
мавҷуд мебошад. Ва он чизе, ки
банда хато карда, ҳаргиз дар он
тавони дуруст карданро надошт ва
он чиро банда савоб ва дуруст
карда, ҳаргиз тавони хато кардани
дар онро надоштааст.

Имони қатъи меорем ва тасдиқи
ҷазмӣ менамоем ба ин ки лавҳ ҳақ
аст. **Чи тавре ки Худованд**
фармудааст: «Балки он Қуръони
маҷид аст, ки дар лавҳи мавҳуз
қарор дорад». **Буруҷ:** 21-22

Ва ҳамин лавҳи мавҳуз аст, Аллоҳ
таъоло дар он муқаддароти тамоми
мардумонро навиштааст ва ҳамин
қалами мазкур аст, ки Худованд ба

он дар лавҳи маҳфуз муқаддаротро нигоштааст. Ҳамчуноне, ки расули акрам ба ин нукта ишора карда мефармояд: «Аввалин чизе, ки Худованд офарида ин қалам мебошад. Барояш гуфт: Бинавис. Қалам гуфт: чӣ нависам? Ҳақ таъоло фармуд: муқаддароти ҳама ашъро то барпо шудани растохез бинавис!»! Баривояти Абудовуд ва Тирмизӣ.

Бинобар ин ҳама ашъ аз оғози дунё то қиёмат дар ин лавҳ дарҷ ёфтааст. Агар тамоми мардум ҳамъ шаванд, то як мавҷуди муқаддар ва офаридаи Худоро нест намоянд, наметавонанд ин корро анҷом диҳанд ва агар бихоҳанд он чиро ки Худованд мавҷудияташро дар муқаддарот

нанавишта эҷод намоянд, ҳаргиз аз
ӯҳдаи аҷом додани ин кор
намебароянд.

Қалами Ҳақ таъоло ба чизе, ки
рафта бошад, то рӯзи қиёмат
бетағйир мемонад ва он чи ки Худо
хост ҳамон шавад ва чизе ки нахоста
ҳеҷ гоҳ таҳаққуқ нахоҳад ёфт ва ин
айнан маҳфуми суҳанҳои
ҳикматомези паёмбар аст, **ҳине ки
ба Абдулло ибни Аббос гуфт: «Ва
бидон, ки агар тамоми уммат
(мардум) чамъ шаванд то бароят
нафъе бирасонанд, нафъе расондан
наметавонад магар чизеро ки
Худованд бароят навишта ва
муқаддар кардааст ва агар ҳама
чамъ шаванд то ба ту зараре**

бирасонад, зарару зиёне расонда наметавонанд магар он чиро Худованд бар зиёнаш ннавишта ва муқаддар кардааст. Қаламҳо бардошташуда ва саҳифаҳо хушк гардидааст.» Ба ривояти Тирмизӣ.

48- Вочиб аст бар бандагон бидонанд, ки илми Худованд дар ҳар мавҷуд ва махлуқоташ сабқат намуда онро хуб ва устувор муқаддар кардааст, ки ягон нуқсону камбудӣ ва тағйиру дигаргунсозие дар он рух намедиҳад.

Дар офариниши осмонҳо ва замин кадом нақс ва дигаргуние вучуд надорадва ин иътироф асоси имон ва усули шинохт ва иқроф ба тавҳид

(ягонагии) Худо ва рубубияти Ёст.
Чи тавре, ки **Ҳақ таъоло дар Қуръон фармуда:** «Худованд ҳамаи чизро офарида ва андозагирии хуб кардааст.»

Ва низ дар ҷои дигар мефармояд:
«Ва фармони Худо ҳукме нофиз ва ҳатмӣ хоҳад буд». **Аҳзоб:** 38

Аз ин рӯ вай бар ҷони шахсе, ки дар амри тақдир душмани Худо гардида баррасӣ ва фикри сақимашро дар мушикофии қадар ба кор бурда ва бо ваҳму гумонаш дар таҳқиқи илми ғайб рози ниҳонро ҷустуҷӯ карда, ҳештанро ба гуфтаҳои ботил козиб ва гунаҳкор сохтааст.

Шарҳ:

Вочиб аст бар банда бидонад, ки илми Аллоҳ ҳар мавҷуде аз махлуқоташро сабқат кардааст, яъне ҳама ашёро Худованд қабл аз офаридан иҷмолан ва тафсилан доништа, онро андозагирии муҳкам ва дуруст менамояд, ки дигар кадом нуқсону зиёдати, ё таъхиру тағйир даро он ва инчунин дар офариниши осмонҳо ва замин ва дар тамоми махлуқоту мавҷудот рух медиҳад ва ҳамин илми Худованд ба ашё қабл аз офариниш аз зарурииёт ва мусталзамоти имон ва шинохту иқрори рубубияти Аллоҳ таъоло маҳсуб мегардад. **Аз ҳамин ҷиҳат Худованди бузург дар китобаш мефармояд: «Ва ҳама чизро**

офаридааст, пас ӯро як навъ андоза гирифтааст». **Фурқон: 2**

Ҳамчунин дар ҷои дигар фармудааст: «**Ва фармони Худо ҳукми нофиз ва ҳатмӣ хоҳад буд.**»
Аҳзоб: 38

Бинобар ин ҳама чизро Ҳақ таъоло чи тавре, ки ба вучуд меояд доништа дар лавҳулмаҳфуз онро менигорад ва феълан ба иродаву хоҳиши худ ӯро меофарад. Пас, вай бар шахсе, ки бо Худованд дар қадар ва сунъаш хусумат варзида, умури мазкурро тазкиб намояд, (**дурӯғ бигӯяд**), зеро ки ӯ мункири илми Парвардигор ва қудрату тавоноии ӯ гардидааст. Ҳамчунин вой ба ҳоли шахсе, ки бо

қалби мариз ва шаккок ба тақдир
назар афкандаи ва бо тақя бар
авҳолу хаёлоту хоми худ дунболи
кашфи илми ғайб ва роз ниҳони
илоҳӣ ки аз мардум онро махфӣ
намудааст, бигардад ва ҳарчанд дар
боби тақдир ҳарфҳои зиёде бигӯяд,
ҳаргиз ба кунҳу ҳақиқати он
нарасида, хештагро дурӯғгӯ ва
базаҳқору шармсор мегардонад,
зеро ки ӯ қасди таҷовузи ҳарими
Илоҳӣ намудааст.

Хулоса: Лавҳ ҳақ аст ва қалам низ
ҳақ буда, ҳама чиз пеш аз офариниш
дар он навишта шудааст. Чизе дар
он зиёду кам ва табдилу тағйир
нахоҳад шуд. Тамоми иродаву
хоҳиши Худо ҷорӣ мегардад,

ҳарчанд, ки тамоми мардум онро нахоҳанд.

Пурсишҳо:

1) Аз лавҳ ва қалам чӣ маълумот доред?

2) Оё мардум кореро, ки Худо нахостааст метавонанд, тағйир диҳанд?

Дарси понздаҳ:

49-Арш ва курсӣ ҳақ аст.

Шарҳ:

Арши (**тахти**) Худованд ҳақ аст, ки дар он ягон шакку шубҳае нест.

Аллоҳ таъоло дар оятҳои фровони Қуръонӣ онро зикр намудааст.

«Худованд дороирши бузург аст».

Бурҷ: 15

Ва арш як махлуку офаридаи ниҳоят бузург аст, ки чуз Аллоҳ таъоло касе моҳияту кайфияти онро дарк карда наметавонад фариштаҳои бузург онро мебардоранд ва он сақфи ҷаннати фирдавс ба шумор меравад. Тамоми авсофи он аз паёмбар (с) бо ривоятҳои сахеҳ нақл шудааст. Дар яке аз ривоятҳо омада, ки он дорои пояҳо мебошад, ки ривоят таъвил намудани маънои Аршро бо мулку фармон равой ботил месозад. Курсии Худо низ ҳақ мебошад ва он ба андозаи мавзеи ду қадам буда, ҳақиқату моҳияташро чуз Ҳақ таъоло касе

намедонад. Воқеъан курсии Худо осмонҳо ва заминҳоро ғунҷонидааст. Чӣ тавре, ки Аллоҳи бузург мефармояд: «Ғунҷонидааст курсии Худо осмонҳо ва заминро». Бақара: 255

Ва ҳамчунин ин ояти сариҳ таъвил намудани маънои курсиро ба илми Худо ботил месозад.

50-Ва Худованд аз Арш ва ғайри арш бениёз мебошад.

Шарҳ:

Аллоҳ таъоло аз арш ва курсӣ бениёз аст ва муставлӣ шуданаш бар арш ба хотири мӯҳтоҷ буданаш ба он набуда, балки барои ҳикмати

болиғаест, ки ӯ хостааст ва
Худованд аз ниёзмандӣ ба аршу
курсӣ ва дигар ашё муназзаҳ ва барӣ
мебошад, балки арш ва курсӣ ба
қудрати ҳукми ӯ маҳмул ҳастанд.

51-Худованд тамоми ашёро ихота
намуда ва худ болои ҳама чиз аст ва
дар ҳақиқат аз ихотаи ашё
маҳлуқоташ очиз мондаанд.

Шарҳ:

Ҳақ таъоло ҳамаи маҳлуқоташро
монандиаш ва модунӣ он бо илму
идрок ва қудрату тасаллутӣ хеш
ихота намудааст ва болои арш ҷуз
Аллоҳи бузург касе вучуд надорад
ва касе аз маҳлуқоташ ба чизе ихота
надорад. **Чи тавре ки Худованд**

мефармойд: «Ва Худо ба илми азалӣ бар ҳамаи оянда ва гузаштаи халоиқ огоҳ аст ва халқро ҳеч ба ӯ иҳота ва огаҳӣ нест». Тоҳо: 110

Хулоса: Ҳамоно арш ҳақ аст ва курси ҳақ аст ва Худованди бузург ба ин ду иҳтиёҷ надорад ва ҳақиқатан ӯ аз тамоми махлуқоташ огоҳ аст, вале онҳо бар Худо иҳота ва огаҳие надоранд.

Пурсишҳо:

- 1) Худованди азза ва чалл бар чӣ муставлӣ аст?
- 2) Аз курсии ӯ чӣ маълумот доред?

Дарси шонздаҳум

52-Бо имон ва тасдиқ ва бо таслим шудан ба муроду мақсуди Худо мегӯем: Ҳамоно Худованд Иброҳим (Ъ)-ро дӯст гирифт ва бо Мӯсо (Ъ) сухан гирифтааст.

Шарҳ:

Воқеъан, Худованди муттаъол Иброҳим (Ъ)-ро дӯст гирифта буд. Чӣ тавре ки дар Қуръон фармуда: «Ва гирифт Аллоҳ Иброҳимро дӯст». Нисо: 125

Бинобар ин ўро бандаи муқарраб ва мунтахабу баргузидаи ҳеш қарор дод ва ўро манзалату мақома расонд, ки чуз паёмбарамон Муҳаммад (с) дигар ҳеч паёмбаре ба он нарасида буд. Ҳамчунин Аллоҳ

таъоло бо Мӯсо (Ъ) сухани ҳақиқӣ дорои ҳарфу савт гуфт, зеро ояти зайл ки матлабро таъйид мекунад: «Ва Худо бо Мӯсо ба таври ошкор ва равшан сухан гуфт». Нисо: 164

Дар ин оят масдари «таклиман», ки дар охири он омада, ҳамин матлабро тавзеҳ ва рушан менамояд, ки мақсуд аз ин сухан ҳамон каломи ҳақиқиест, ки дорои ҳуруф ва савт ва кайфияте, ки ба ҳазрати Парвардигор лоиқу сазовор аст, мебошад на он чӣ ки баъзе гумроҳон гумон бурда сифати каломро Худо инкор кардаанд.

Аз ҳамин чиҳат мо ба тамоми сифоти Илоҳӣ тибқи аҳодиси дар ин

боб омада ва бидуни инкор ва таъвили сифот имон оварда, онҳоро тасдиқ менамоем ва ба муроду мақсади Худованд ва расулаш аз сифатҳои зикр намудаашон сару таслим фуруд меорем.

53- Ва ба фариштагон ва паёмбарон ва ба китобхое, ки бар эшон фуруд оварда шуд имон меорем ва гувоҳӣ медиҳем ҳамаи паёмбарон бар ҷодаи ҳаққу рӯшан буданд.

Шарҳ:

Ба фариштагон, ки махлуқоти нурунии бузурги болдор ҳастанд, ба тариқи иҷмол (умум) ва ба тариқи муфассал (мушаххас) чун Ҷабраил, Микоил, Исрофил, Мункару нақир,

кироман котибин имон меоварем ва
хамчунин ба паёбароне, Худованд
онҳоро аз миёни мардум
баргузидааст, хоҳ номашон дар
Қуръон ва ва ҳадис мушаххас омада
бошад ё на, имон меоварем. Чи
тавре, **ки Парвардигор дар Қуръон
мефармояд: «Ва фиристондем
расулоне Шарҳи ҳоли онҳо аз пеш
бар ту ҳикоят кардем ва онҳое, ки
бар ту ҳикоят накардем».** **Нисо:** 164

Ва ба китобҳое, ки Худованд бар
расулониаш фурудоварда, хоҳ онҳоро
мушаххас бидонем чун Таврот,
Инчил, Забур, Қуръон ва Сухуфи
Иброҳим ва мушаххас надонем,
имон меоварем, ки ҳамаи паёмбарон
бар ҷодаи ҳақ ва роҳи рост буданд

ва воқеъан эшон паёмҳои Илоҳиро бе ягон тақсиру кӯтоҳӣ ба мардум расондаанд.

«Миёни ҳеҷ яке аз паёмбарон фарқ нагузорем ва ба ҳар чӣ аз ҷониби Худост гаравида ва таслими фармони Ӯ ҳастем.»

Хулоса: Сифоти дӯстӣ кардан ва сухан гуфтан бар ҳақиқаташон барои Худованд собит ва ҳақ мебошанд ва мо ба ин сифатҳо имон дорем ва ҳамчунин ба фариштагони гиромӣ ва ба тамоми паёмбарон ва китобҳои осмонӣ тасдиқ ва иқро менамоем ва дар ҳақиқат ҳамаи паёмбарон бар ҷодаи ҳақ ва ҳидоят будаанд.

Пурсишҳо:

- 1) Дӯсти Худованди бузург кист?
- 2) Ҳақ таъоло ба кӣ сухани ошкор гуфт?
- 3) Ҳукми шахсе, ки ба фариштагон ё ба паёмбарон ё ба китобҳои осмонӣ кофир шавад, чист?

Дарси ҳабдаҳум.

54-Ва аҳли қиблаамонро модоме, ки ба шариъати овардаи, расули акрам эътироф дошта, тамоми гуфтаҳои ӯро тасдиқу бовар намояд, мусулмон, мӯъмин меномем.

Шарҳ:

Мурод аз гуфтаи имом Таҳовӣ, ин аст, ки ҳар шахсе даъвои Ислом дорад ва дар намоз рӯ ба Каъба меистад, ҳаромҳои муайян кардаи Исломо ҳалол нашморад, тамоми гуфтаҳои Расули Худоро тасдиқ намуда, ҳақонияти ақоид, аҳком ва фврмудаҳои он ҳазрат (с)-ро иътироф намояд, воқеъан ӯро мӯъмину мусулмон меномем ва модоме, ки ҳаромеро ҳалол нашмурад ва гуноҳе, ки Исломаш ботил месозад қасдан содир нанамояд, ӯро кофир гуфтан наметавонем. Аз сухани имом Таҳовӣ бармеояд, ки Ислом ва имон яке аст, зеро ки ӯ ҳардуро дар як чо (бефосила) овардааст. Баъзеҳо мегӯянд Ислом ва имон аз як дигар

фарқ мекунанд, агар аз ҳамдигар
чудо оварда шаванд, ҳар як ба
маънои хоси худ далолат менамояд
ва агар якҷо зикр шаванд, пас Ислом
аъмоли зоҳирро ва имон аъмоли
ботинро дарбар хоҳанд гирифт.

Хулоса: Ҳар шахсе, ки шариати
овардаи паёмбар (с)-ро иқро
намуда, аз он пайравӣ намояд ва рӯ
ба қиблаи мусалмонон орад, ба
мусулмоониаш гувоҳӣ хоҳем дод.

Пурсишҳо:

1) Ба мусулмони кадом шахс
гувоҳӣ медиҳем?

Дарси ҳаждаҳум.

55-Дар зоти Худованд ғавр
наменамоём ва дар дини ӯ даст ба
мучодала ва низоъ нахоҷем зад.

Шарҳ:

Дар зот ва шаънӣ Ҳақ таъло ғавр
наменамоём, зеро, ки ин аз амр ашъи
ғайбӣ аст, ҳеҷ махлуқе онро дарк
карда наметавонад, балки аз
ҳарфзанӣ дар ин маврид худдорӣ
хоҷем кард ва фақат ба ҳамин иқтфо
менамоём, ки Аллоҳ таъолоро ба он
номҳое худро ба он номгузорӣ
карда, ном мебарем ва ба он
сифатҳое, ки худро ба он тавсиф
намуда, васф менамоём ва дар ин
замина аз ҳудуди ахбори саҳеҳа
берун намебароём. Инчунин дар

динӣ ӯ ба мучодала ва низоъ даст
нахоҳем зад ва бар аҳли ҳақ
шубҳаҳо ворид намесозем, зеро, ки
ин корҳо талбис ва фосидсозии дину
мазҳаб ба ҳисоб меравад.

56- Дар Қуръони карим мучодала ва
низоъ наменамоем ва гувоҳӣ
медихем, ки Ӯ каломи
Парвардигори ҷаҳониён аст, ки онро
Руҳу-л-амин (Ҷабраил) фуруд
оварда, ба паёмбар Муҳаммад(с)
таълим намудааст ва ӯ каломи
Худованди бузург аст, ки сухани
мардум ба он баробар шуда
наметавонад. Ӯро махлуқ нагуфта,
бо ҷамоъаи муслиминро муҳолифат
намевазем.

Шарҳ:

Бо афкору орои хеш ба мучодала дар Қуръон ва таъини $\bar{u}$ намепардоозем ва ҳарфҳои гумроҳонро дар бораи $\bar{u}$ нахоҳем гуфт, балки гувоҳӣ медиҳем, ки $\bar{u}$ каломи Раббульоламин буда, Ҷабраил (ع) $\bar{u}$ ро ба паёмбар (с) фуруд овардаву таълим додааст. Чи тавре, ки Худованд фармуда: «Ва ин Қуръон ба ҳақиқат аз ҷониби Худо нозил шуда. Ҷабраил онро нозил гардонида ва онро бар қалби ту фуруд оварда, то ба ҳикмат аз иқоби Худо битарсонӣ ба забони арабии фасих». Шуаро: 192-195

Ҳамчунин иқрор менамояд, ки ҳақиқатан Қуръон каломи Худованди бузург аст ва ҳеч навъ суханони мардум ба он баробар қариб ва монанд ҳам нест. Ба монанди тоифаи Чаҳмияи гумроҳ нахоҳем гуфт, ки Қуръон махлук мебошад, балки мегӯем ӯ каломи Аллоҳи бузург аст ва чизе беш аз ин нагӯем ва ба он чизеки саҳобагон ва тобиъин (**пайравонашон**) имон овардаанд, имон меоварем ва ҳар касе ба эшон муҳолифат варзид, яқинан дар гумроҳӣ қарор дорад.

Хулоса: Дар зоти Ҳақ таъоло ва дину ойинаш ғавр намудан ҷоиз нест ва инчунин дар Қуръон ҷидол ва мубоҳиса намудан ҷоиз нест ва ӯ

(Қуръон) каломи Аллоҳ таъолост, ки ғайри махлуқ мебошад ва мухолтфату саркашӣ намудан аз эътиқодоти ҷамоъатул муслимин дуруст нест.

Пурсишҳо:

1) Дар зоти Аллоҳ таъоло ғавр ннамудан чӣ ҳукм дорад?

2) Оё дар Қуръон ҷидолу муноқиша намудан ҷоиз аст?

3) Ҷамоъатул муслимин чист?

Дарси нуздаҳум

57-Ва ҳеч касро аз аҳли қибла ба сабаби гуноҳ намудан кофир

намегӯем, модоме, ки ҳамон гуноҳи ҳаромро ҳалол нашморад.

Шарҳ:

Аҳли суннат ва ҷамоъат шахси мусулмонро ба сабаби гуноҳ хурд бошад ё бузург кофир намеҳисобанд, магар вақте ки онро ба қалбаш ҳалол шуморад, чунон чи онро ҳаром эътиқод накунад, дар ин сурат шахси мазкур кофир мегардад. Зеро ки ӯ ҳаромҳои муайянкардаи Худоро ҳалол шуморидааст.

Агар он маъсиятро амалан на қалбан ҳалол шумурда содир намояд, кофир нахоҳад шуд, бар хилфи қавли Хавориҷ , ки онҳо ба мучарради маъситу гуноҳ кардан шахси

мусулмонро кофир гуфта, аз миллати Ислом хориҷ менамоянд.

58-Ва намегӯем шахсеро, ки гуноҳ мекунад, бо ҳамроҳии имон гуноҳ ӯро зарару газанд нахоҳад расонид.

Шарҳ:

Ҳамчунин аҳли суннат намегӯянд, ки гуноҳони банда бо вучуди имон ба ӯ зарар намерасонад, зеро ки ин қавли Мурҷиа мебошад, ки он сабаби такзиби оятҳои бим дар ҳаққи базаҳкорон мегардад.

Балки масъият ва гуноҳ имонро ҳалалдор намуда мекоҳад ва хавфи дуршавии имонро аз гунаҳкор ва

гирифторшавии ӯро ба азоби Илоҳӣ ба миён меорад.

59-Барои мӯъминони накӯкор (аз **Худованд**) умедворем, ки ба раҳмату лутфи онҳоро бахшида, вориди бихишт менамояд ва бар эшон эмин нестем ва барояшон гувоҳии ба бихишт дода наметавонем ва барои гунаҳкоронашон талаби омурзиш намуда, ба ҳолашон хавф дорем ва онҳоро (аз **рахмати Худо**) ноумед нахоҳем кард.

Шарҳ:

Аҳли суннат ва ҷамоъат мегӯяд: ҳақиқатан, барои мӯъмини накӯкор умеди даромадани бихишт карда

мешавад ва агар бо имон бимирад барояш муждаи хайру некӣ вучуд дорад. Вале бо вучуди ин ҳама аз санҷишу имтиҳони Илоҳӣ эмин нахоҳем монд ва низ барояш ҷаннатро ҳатмӣ намедонем.

Аммо шахси гунаҳкорро барояш талаби омурзиш намуда, ба ҳолаш хавфу ҳарос доранд, вале дӯзахро барояш ҳатмӣ намедонанд, зероки ин кор яъсу ноумедӣ аз раҳмати Худованд мебошад.

Аҳли суннат ва ҷамоъат барои ҳеч касе бихиштро ҳатмӣ ва воҷиб намедонанд, магар шахсеро ки Қуръон ва Аҳодиси набавӣ муайян карда аст ки ӯ, аз аҳли бихишти

мебошад ва ҳамчунин барои касе дӯзахро ҳатмӣ намедонанд, магар вақте, ки Қуръону Ҳадис маълум намояд, ки ӯ аз аҳли дӯзах мебошад.

Вале дар ғайри ин суратҳо барои фарҷоми мусалмон чизеро ба қатъият гуфта наметавонем.

60-Ҳамоно эминӣ ва ғафлат (аз имтиҳону муҷозоти Худо) ва навмедӣ (аз раҳмати илоҳӣ) инсонро аз миллати Ислом мебароранд ва роҳи ҳақ ва ростин дар миёни ин ду мебошад.

Шарҳ:

Дар ҳақиқат ғафлат варзидан аз озмоиш ва муҷозоти Худо ва Яъсу

навмудӣ аз раҳмати Ӯ инсонро аз миллати Ислом хориҷ месозад. **Ҳақ таъоло мефармояд:** «**Ҳамонно ноумед намешавад аз раҳмати Худо ба ҷуз кофирон**» Юсуф: 87

«Пас аз мақри Худо (**озмоиш ва муҷозоти Ӯ**) ғофл ва эмин нашавад, магар мардуми зиёнкор». **Аъроф:** 99

Роҳи аҳли ҳақ ва ҳидоят дар миёни ин ду амр мебошад, аз ин рӯ бандаи мӯъминро зарур аст, ки хавфу бимаз имтиҳону азоби Илоҳӣ ва умедворӣ аз раҳматашро дар ҳештан ҷамъ намояд, то некбахтии дунё ва охиратро ноил гардад.

61-Шарҳ: Ва намебарояд банда аз имон, магар ба инкор намудани он чӣ ки ӯро дар имон даровардааст.

Аз неъматии имон бандаи мӯъмин хориҷ намешавад, магар бо сабаби амали ботилсозандаи имон, монанди инкор намудани чизе аз масоил ва аркони имон, ки бидуни он имон комил ва саҳеҳ намегардад, аз ҳамин ҷиҳат имони ӯ ботил ва бекор хоҳад гардид.

Ва ин матлаб назари Хаворичро дар ин бора ки эшон содиркунандаи гуноҳи кабираро кофир мегӯянд ва назари Мӯътазиларо, ки мегӯянд анҷомдиҳандаи кабира беимон гардида, дар миёни куфр ва имон

муаллақ мемонад, мардуд менамояд. Балки мусалмон бо гуноҳи кардааш гунаҳкор мегардад, то ин ки аз он гуноҳ тавба нанамояд ва маъсият ба андозаи худ имонашро ҳалалдор месозад ва номи имон аз ӯ тамоман бардошта нахоҳад шуд, магар вақте ки кулли имон ё асли он аз ӯ дур шавад ва ба сабаби дур шудани баъзе имон решаи имон аз ӯ маҳв ва нобуд нахоҳад гардид, зеро ки имон қисмат- қисмат мешавад.

62-Имон иқрор намудан ба забон тасдиқ наамудани ба қалб аст.

Шарҳ:

Дар таърифу баёни имон иштибоҳ ва ғалат шудааст, зеро ҳақиқате, ки

аҳли суннат ва аксари уламои забардасти Ислом бар онанд, ин аст, ки имон иқрори ба забон ва тасдиқи ба дил ва амал намудани ба аркон мебошад ва яке аз усули эътиқодии аҳли суннат ба ҳисоб меравад.

Далелҳои ки аз имон будани амалро таъйид менамояд аз Қуръон ва аҳодиси набавӣ фаровон ва бешумор мебошад, бинобар ин дар назди аҳли суннат имон зоид ва кам мешавад, ба тоату ибодат беш ва бо маъсияту гуноҳ коста мегардад. Чи тавре, **ки Худованд мефармояд:**

“Бале онон, ки аҳли имонанд (**сураи мазкур**) бар имони эшон бияфзуд ва башорату сурур бахшид.” Тавба: 124

Ва дар ҷои дигар фармуда: “То бар
яқин ва имонаш бияфзояд”. **Фатҳ: 4**

Агар аъмол дар исму маънои имон
дохил набошад, ҳароина тамоми
мардум, фосиқу фочир нақӯкор ва
осии бадкирдор модоме, ки ба
улуҳияти Офаридгор ва аркони
имон иқрор ва тасдиқ намояд ҳама
дар имондорӣ баробар ва мусовӣ
мебошанд.

Вале ин назар ва пиндор аз усул ва
асосҳои фосид маҳсуб мегардад ва
ҳақиқат ҳамон аст, ки баён кардем
ва аҳли суннат ва ҷамоат дунболи он
рафтаанд.

Хулоса: Ҷоиз нест, ки мусалмонро
аз ҷиҳати гуноҳ карданаш кофир

бигӯем, мадоме, ки онро ҳалол
нашморад. Маъсият ва гуноҳон
имонро коста ва соҳибашро ба азоби
Илоҳӣ мубтало месозад. Бо қатъият
ба биҳиштӣ ва дӯзахӣ будани
мусалмон гувоҳӣ намедиҳем, магар
ашхосе, ки барояшон ин амр бо
далел собит гардида бошад. Ғафлату
эминӣ ва яъсу навмедӣ инсонро аз
миллати Ислом хориҷ месозад, чи
тавре ки номи имон аз инсон
бардошта намешавад, магар ба
сабаби анҷом додани амале , ки
имонро маҳв ва нобуд месозад.
Имон гувоҳӣ додан ба забон ва
тасдиқ намудан ба дил ва амал
намудан ба аркони Ислом мебошад.

Пурсишҳо:

- 1) Ба сабаби маъсият кардан кофир гуфтани мусалмон чӣ ҳукм дорад?
- 2) Оё содир намудани гуноҳҳо дар вучуди имон зарар мерасонад?
- 3) Оё бо қатъият ба биҳиштӣ ва дӯзахӣ будани мусалмон ҳукм карда мешавад?
- 4) Кадом вақт номи имон аз шахси мусалмон куллан бардошта мешавад?
- 5) Имон дар назди аҳли суннат ва ҷамоат чӣ гуна муаррифӣ ва баён гардидааст?

Дарси бистум.

63-Ва тамоми умури шаръӣ ва иршодоте, ки аз Расули Худо (с) ривоят шудаанд, ҳамаашон ҳақ ва ростанд.

Шарҳ:

Тамоми фармудаҳои шариъат ва ривоятҳои тавзеҳкунандаи умури дин, хоҳ онҳо ба тавотур ба тариқи оҳод нақл шуда бошанд, ҳамаи онҳо ҳақ ва рост мебошанд. Ин мазҳаби аҳли ҳақ ба шумор меравад ва ҳар шахсе, ки ба Паёмбари Худо (с) дурӯғ бандад, яъне аз номи он ҳазрат ҳадиси дурӯғ гӯяд, бешакку шубҳа Аллоҳи бузург ӯро расво ва хор мегардонад.

64- Ва имон як аст ва мӯъминон дар асли он баробаранд ва бартарӣ дар миёнашон ба парҳезкорӣ ва тарси Худо ва мухолифат намудани ҳавову ҳавас ва бо пайрави фармонҳои Хақ таъоло мебошад.

Шарҳ:

Ин сухан бинобар аслиест, ки имом Таҳовӣ аввалан дар таърифу баёни имон зикр намуда буд. Вале ҳақиқат ин аст, ки мардум дар асли имон ҳам аз якдигар фарқдоранд ва агар ин тавр набошад, мумкин аст, **ки бигӯем:** ҳамоно имони мо монанди имони Паёмбар (с) ва мисли имони фариштагон аст, ки ин фикр ботили ошкор мебошад.

Дар ҳақиқат аъмол дар исми имон дохил аст, ки мардум ба василаи он аз ҳамдигар фарқ мекунанд, ҳатто дар тасдиқ мардум аз якдигар тафовут ва фарқ доранд, бинобар ин тасдиқу боварии мо монанди тасдиқи Ҷабраил (ؑ) нест. Ҳамчунин мардум ба тақво ва саркашӣ аз ҳавои нафси фосид ва бо анҷомдиҳии аъмоли писандида аз ҳамдигар дар назди Аллоҳ таъоло тафовут доранд. Чи тавре, **ки дар Қуръон омадааст:** “Ҳамоно гиromитарини шумо дар назди Худо парҳезгортарини шумост”. **Ҳучурот:** 13

65-Ва тамоми мӯъминон дӯстони Худоанд ва гиromитарини онҳо дар

назди Аллоҳ таъоло мутиътарини онҳо нисбати Қуръони карим мебошад.

Шарҳ:

Мӯъминон дӯстони Худо ба шумор мераванд, чи тавре, ки **Ҳақ таъоло фармуда**: “Огоҳ бошед, ки дӯстони Худо ҳаргиз ҳеҷ тарс ва ҳеҷ андӯхе дар дили онҳо нест. Онҳо аҳли имон ва Худотарсанд” Юнус: 62-63

Аз ҳамин чиҳат ба андозаи тафовути онҳо дар имон ва тақво мартабаи дӯстӣ ва муқаррабияти онҳо ба Худо низ фарқ мекунад ва гиromитару азизтари эшон дар назди Аллоҳ ҳамон аст, ки Худо ва Расулашро бештар итоат намуда, ҳамеша

китоби Худо ва суннати паёмбари
Исломо пайравӣ намоянд.

Хулоса: Тамоми суҳаноне, ки аз
Расули Худо (с) дар баёни шарият
ва умури дин ривоятшуда ҳақ
мебошанд ва аҳли имон дар асл ва
мартабаи он аз ҳамдигар тафовут
доранд Мӯъминон дӯстони Худо
ҳастанд ва эшон дар вилояту дӯстии
ӯ ба андозаи тақво ва
Худотарсиашон аз ҳамдигар
тафовут ва фарқ доранд.

Пурсишҳо:

1) Оё мардум дар асли имон
баробаранд ё аз ҳамдигар тафовуи
доранд?

2) Дӯстони Худо кихоянд?

Дарси бисту якум.

66-Ва имон ин аст, ки ба Худо ва фариштаҳои ӯ ва китобҳо ва паёмбарони ӯ ба рӯзи растохез ва ба тақдир, ки нек ва бад, ширин ва талхи ӯ аз тарафи Худост, имон биёри.

Шарҳ:

Имони ба Аллоҳ таъоло иборат аз афъол, номҳо, ва сифоташ ва ба сазовориаш барои маъбудият ва ба анҷом додани ҳамаи корҳо холис барои ӯ имон биёрем. Имони ба фариштагон ин аст, ки ба вучуди онҳо ва ба сифоту ашколи эшон ва

ба вазоииф ва масъулиятҳои онҳо
имон биёварем. Имон овардан ба
китобҳои осмониро дар боло баён
намудем. Имон овардан ба
паёмбарон иборат аст аз ин ки ба
ҳамаи эшон хоҳ онҳоро мушаххасан
бишиносем ё на, имон оварем.
Аввалини он расулон Нӯҳ ва охири
эшон Муҳаммад (с) мебошад ва
ҳақиқатан, онҳо паёмҳои Худоро ба
мардум пурра расонидаанд ва роҳи
эшон беҳтарин ва комилтарини
роҳҳо мебошад. Имони ба рӯзи
охират барангехтани аз қабрҳо ва
ҳисобу шумори аъмол ва бихишту
дӯзах ва ғайраро дарбар хоҳад
гирифт.

Дар ниҳоят имони ба тақдир, яъне бовар намоем ба ин ки тақдир аз назди Аллоҳ таъолост ва ҳамоно хайр ва шарр ба ҳукми ӯ шириниву талхӣ ҳам ба ирода ва тақдирсозии ӯ бастагӣ доранд. **Чи тавре ки дар Қуръони карим омада:** “Бигӯ, эй Муҳаммад ҳама чиз аз назди Худо мебошад.” Нисо: 78

Ва ин усуле, **ки баён кардем дар оёти зайл гирд омадаанд:** “Вале некӯкор касест, ки ба Худо ва рӯзи растохез ва фариштаҳо ва китоби осмонӣ ва паёмбарон имон орад.” Бақара: 177

“Ва ҳар ки ба Худо ва фариштагон ва китобҳои осмонӣ ва расулон ва

рӯзи қиёмат кофир шавад, сахт дар
гумроҳӣ фурӯмонда ва дур
афтадааст.” Нисо: 136

Ин усул ва аркони шашгонаи имон
аст, ки агар яке аз онҳо набошад,
номи имон аз аслу реша бардошта,
ба ҷояш номи куфр меояд, Худо аз
ин паноҳ диҳад.

67- Ва моён ба тамоми аркони имон
имоновардаем ва миёни ҳеҷ яке аз
Раасулашон фарқ намегузорем ва
ҳамаи онҳоро ба ваҳйи овардашон
тасдиқу бовар мекунем.

Шарҳ:

Ба тамоми усул ва арконе, ки баён
шуд, бо тасдиқу иқрор имон меорем

ва миёни ҳеч яке аз расулон фарқ намекунем, чи тавре, **ки Худованди бузург фармуда:** “Миёни касе аз паёмбарон фарқ намекунем.”

Бақара: 285

Бинобар ин миёни расулон чудо намесозем ба ин тариқ ки ба баъзеи онҳо имон оварда, ба баъзеи дигар кофир шавем, балки ба ҳамаи онҳо имон оварда, паёмҳои овардашонро тасдиқ ва бовар менамоем, км аз назди Аллоҳ мебошад.

Хулоса: Имон ин аст, ба Худо ва фариштагон ва паёмбарон ва рӯзи қиёмат ва ба тақдир, ки нек ва бадаш аз назди Худост, бовар намоӣ.

Пурсишҳо:

- 1) Аркони имон кадомҳост?
- 2) Маънои имон овардан ба тақдир чист?

Дарси бистудуввум

68-Ва аҳли кабоир (аз умматони Муҳаммад (с) дар дӯзах ҷовид он намебошанд, ҳар вақте, ки онҳо муваҳҳид (якапараст) мурда бошанд, агарчи аз гуноҳони кабира тавба накарда бошанд, баъди аз он ки Худовандро мӯъмин дарёфтанд. Ва онҳо дар машият ва ҳукми Ё қарор доранд, агар хоҳад ба фазлу карамаш эшонро мағфират менамояд. Чи тавре, ки дар Қуръони

карим фармуда: “Ва гуноҳони ғайри ширкро барои касе, ки бошад меомурзад, (Худо)”.

Ва агар хоҳад Худованд бо адлу доди хеш онҳоро дар дӯзах азоб намуда, сипас бо раҳмати худ шафоати бандагони шафоаткунандаш ва шафоати бандагони шафоаткунандаш эшонро аз он ҷо мебарорад. Баъд аз он ба бихишт мефиристад. Ин ба хотири он аст, ки Аллоҳ таъоло сарпарастии мӯъминонро ба ўҳдаи худ гирифта, онҳоро дар дунё ва охират монанди мункирону кофирон раҳо ва тарк нахоҳад кард, ки эшон аз ҳидояти Худованд ноумед гардида ба валоят ва сарпарастии ў

ноил нашудаанд. Бор Худоё, эй сарпарасти Ислом ва муслимин моро то рӯзи дидорат бар дини Ислом собиту устувор гардон.

Шарҳ:

Ҳамоно муртакииби кабира (касе, ки гунноҳи бузург чун зино, нӯшидани шароб, қатли нафс, судхӯрӣ ва ғайри анҷом медиҳад) агар дӯзах дарояд, ҳам дар он абадӣ нахоҳад монд, зеро ки ӯ бар ақидаи тавҳид (якапарастӣ) мурдааст, ҳарчанд ки бе тавба ғавтида бошад. Ва модоме, ки Худованди муттаъолро мӯъмин дарёбад, дар таҳти машияту хоҳиши Ӯ қарор мегирад, агар хоҳад бо адли худ ӯро дар дӯзах азобу иқоб

менамояд. Вале дар ончо (дӯзах) ҷовидон нахоҳад монд, балки аз он ҷо бо раҳмати худаш ва шафоати бандагони муқарраби шафоаткунандааш ки бузургтарини эшон Муҳаммад (с) мебошад хориҷ менамояд.

Агар хоҳад (Худованд) бо фазлу карамаш ўро мебахшад ва гуноҳонашро меомурзад ва барои ҳар гуноҳи ғайри ширк умеди мағфирату омурзиш аст. Чи тавре, ки Ҳақ таъоло фармуда: “Ҳамоно Ҳудованд шарик овардан ба зоташро намеомурзад ва дигар гуноҳои ғайри ширкро хоҳад бахшид”. Нисо: 48

Чунончи дар ҳадиси паёмбар (с) омада: “Касеро ки ба гуноҳи кабира мубтало шавад, сипас Худо ўро мастур созад. Сарнавишти ӯ ба дасти Аллоҳи бузург аст, агар хоҳад мағфират ва агар хоҳад азобаш мекунад.” Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим.

Ҳатто агар содиркунандаи кабира бе тавба мурда бошад, ҳам дарт таҳти машияти Илоҳӣ қарор дорад ва ҳамин аст ҳаққу савоб, **бар хилофи мӯътазила ва Хавориҷ ки мегӯянд:** “Содиркунандаи кабира дар дӯзах ҷовидон боқӣ хоҳад монд”.

Зеро ки эътиқоди мо аҳли суннат ин аст, ки Худованди мутаъол бо

раҳмати хеш аҳли имонро дар дунё ва охираат чун мункирони Зоти хеш қарор нахоҳад дод. Ҳамчуноне, **ки дар Қуръон фармуд:** “Оё онон ки муртакиби аъмоли зишт шудаанд, гумон карданд рутбаи онҳоро монанди касоне, ки ба Худо имон оварда ва накӯкор шуданд қарор медиҳем, то дар марг ва зиндагонӣ ҳам яксон бошанд”. **Ҷосия: 21**

Аз Худованд, ки сарпарасти Ислом ва муслимин аст, масъалат менамоем, ки дилҳои моро бар Ислом собиту маҳкам бигардонад, то бо имону Ислом ба дидори муборакаш ноил гардем.

69-Ва дар пушти ҳар мӯъмини парҳезкор ва фочир, ки аз аҳли қибла бошад гузоридани намозро ҷоиз медонем ва ҳамчунин бар мурдаи эшон намози ҷаноза хонданро ҳам ҷавоб медорем.

Шарҳ:

Аҳли суннат дар пушти ҳар мусалмон хоҳ парҳезкор ё фочир бошад, хондани намозро ҷавоб медонанд, вале ҳатман шахси парҳезкор бар фосиқ муқаддам мебошад, магар дар сурате, ки дар имоматии ӯ мушаққату гаронӣ бошад, ё имоми фочире, ки подшоҳ ӯро таъйин карда агар дар пушти ӯ намоз нахонанд, ғитнае сарзанад.

Дар ин суратҳо дар пушти фочир
намоз гузоридан ҷоиз аст, ба шарте,
ки бидъати мукаффира
(кофиркунанда) содир накарда
бошад.

Ҳамчунин аҳли суннат бар мурдаи
ҳар мусалмон хоҳ парҳезкор бошад
ё фосиқ намозхонданро ҷоиз
медонанд, магар ин ки $\bar{u}$ кофир
фавтида бошад, ки аҳли куфр ва
илҳод намози ҷаноза надоранд.

70-Ва касе аз аҳли Исломо ба
биҳишт ва дӯзах фуруд намеорем ва
бар эшон ба куфр, ширк ва нифоқ
модоме, ки аз онҳо ин умур зоҳир
нагардидааст, гувоҳӣ намедихем ва

ботини онҳоро ба Худованди бузург
вомегузорем.

Шарҳ:

Бо қатъият ба биҳиштӣ ва дӯзахӣ
будани мусалмонони аҳли қибла
ҳукм нахоҳем кард, балки барои
бандаи накӯкор умедвори ҷаннат
мебошем ва низ аз озмоишу
муҷозоти Худо бар ғафлат
намебарзем ва касе, ки гунаҳкор
бошад, бар ҳолаш метарсем ва
ҳаргиз аз раҳтати Аллоҳ таъоло
ноумедаш намесозем.

Бар мусалмон ба куфр, ширк ва
нифок, ки ўро аз доираи Ислом
хориҷ созад, гувоҳӣ намедихем,
магар вақте ки умури мазкур аз

эшон сар занад ва низ шурути
маҳкумият фароҳам гардад.

Ботини мардумро ба Худо ҳавола
менамоем, зеро, ки фақат Ӯ ба
ботинашон доно ва огоҳ мебошад ва
мардумро аз зоҳири ҳолашон арзёбӣ
хоҳем кард.

71-Шамшерро (қатлро) бар касе аз
уммати Муҳаммад(с) ҷоиз ва мубоҳ
намедонем, магар бар оне, ки
қатлаш воҷиб гардидааст.

Шарҳ:

Аҳли суннат қатли мусалмонро ба
ҳеҷ вачҳ ҷоиз намедонанд, магар дар
ҳолатҳое, ки шариъат онро муайян
кардааст. Чи тавре, ки Расули Худо

(с) мефармойд: “Хуни шахси мусалмон ҳалол нест, магар дар се сурат: Қасос яъне қон ба қон...” Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим.

Ва низ дар ҳадиси дигар омада: “Магар ин ки дар ӯ куфри бавоҳ (сарех)-ро мушоҳида намоед, ки аз қониби Худо дар он куфр бурҳон ва ҳуҷҷат дошта бошед.” Ривояти Муслим.

Ҳамчуноне, ки Ҳақ таъоло мефармойд: “Ҳамоно кайфари онон, ки бо Худо ва расули ӯ ба ҷанг барҳезанд ва дар замин бар ғасод кӯшанд, ҷуз ин набошад, ки онҳоро ба қатл расонда шаванд”. Моида: 33

Дар ҳамин ҳолатҳо резондани хуни мусалмон (**қатли ӯ**) ҷоиз ва мубоҳ мебошад, вале дар ғайри ин суратҳо ба ҳеч вачҳ қатли ӯ ва куштори ӯ ҷоиз нест.

Хулоса: Аҳли кабоир таҳтии машиату иродаи Худо мебошанд, агар хоҳад онҳоро мебахшад ва агар хоҳад иқобашон менамояд.

Мумкин нест, ки аҳли имон ба аҳли куфр яксон бошанд ва мо дар пушти ҳар як мусалмон хоҳ парҳезкор бошад, ё фочир (**базаҳкор**) намоз мегузорем ва барои ҳеч кадоми эшон бо қатъият ба биҳишт ва дӯзах гувоҳӣ нахоҳем дод ва ҳамчунин болои мусалмон шамшер

намебардорем магар ба ичозаи шариъати Ислом.

Пурсишҳо:

1) Аҳли суннат дар бораи содиркунандагони гуноҳонни кабира чӣ мегӯянд?

2) Дар пушти мусалмони фочир намоз гузоридан ҷоиз аст?

3) Ҳолатҳое, ки куштани мусалмон дар он ҷоиз мебошад, кадом аст?

Дарси бисту сеюм

72-Бар пешвоён ва сарварони давлати Ислом тугён карданро ҷоиз намедонем, агарчи онҳо зулму ситам намуда бошанд ва бар эшон

дуои бад нахоҳем кард. Аз тоату фармонбардории онҳо даст барнамедорем ва модоме, ки ба масъияту гуноҳ фармон надиханд, итоати эшонро аз тарафи Худои бузург болои хеш фарз медонем ва ҳамеша барояшон ба салоҳу камоли дар дин дуо менамоем.

Шарҳ:

Аҳли суннат туғёну сарашӣ намудани пешвоён ва сарварони **(давлати Ислом)** –ро агар, чи онҳо ба мардум ситам раво доштаанд ё аз онҳо фиску фучур зоҳир гардида бошад ҳам раво намебинанд. Зеро, ки туғёну исёни онҳо авоқиб ва

осори бадро, чун хунрезӣ, сарзадани
бебандуборӣ ба дунбол дорад.

Итоату фармонбардори онҳо
вақтест, аз Ислом рӯй нагардонда ва
ба куфр майл накарда бошанд.

Ҳамчунин аҳли суннат бар
сарварони ҳокими худ дуои бад
накарда, тоату фармонбардорӣ аз
эшонро воҷиб медонанд, модоме, ки
онҳо ба некӯӣ амр намоянд, вале
агар ба маъсият ва гуноҳ амр
намоянд, тоати эшон ҷоиз нест, аз
ҷиҳати ин фармудаи паёмбар (с) ки
мегӯяд: «Воҷиб аст бар шахсии
мусалмон итоату пайравии
сарварони мусалмон дар корҳои
фармудаашон хоҳ онро писандад ё
на, модоме, ки ба гуноҳ амр карда

нашавад». Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим.

Ва низ дар ҳақи онҳо (волиёни умури муслимин) дуои салоҳ ва камоли дар дин мекунанд, зеро ки бо салоҳу накӯии эшон уммати Ислом низ солим ва некӯ хоҳад гардид ва бо фасоду табаҳкорию онҳо уммати мусалмон низ фосид мешавад.

73-Аз суннат ва ҷамоати муслимин пайравӣ менамоем ва аз ҷудойӣ ва ихтилофу тафриқа дурӣ мечӯем.

Шарҳ:

Аҳли суннат ҷудошавӣ аз ҷамоати муслиминро маҳкум намуда, аз он

парҳез менамоянд, балки ҳидоят ва ҳақиқатро дар пайравии суннати Расули Худо (с) ва дар ҷамоати муслимин медонанд. Чудой аз ҷамоати Ислом ва ихтилоф намудан дар умури дин ва тафриқаандозӣ дар миёни мусалмонон ба залолату гумроҳӣ мекашад.

Пайравӣ аз ҷамоати муслимин вақтест, ки онҳо побанди фармонҳои Худо ва ҳақиқату ҳидоят бошанд ва амри маъруф ва наҳий мункар дар миёнашон ҷорӣ бошад, вале агар онҳо фосид гардида, бидъат ҷойгузини суннат ва суннат ҷойгузини бидъат, мункар ба маъруф ва маъруф ба мункар табдил ёбад, дар ин ҳолат ҷудои аз ин

мардум на танҳо чоиз, балки вочиб мебошад. **Чи тавре ки Худои таъоло фармуда:** «Аз тамоми ин фирқаҳо канорагирӣ кун ва агар чанде ба решаи дарахте чанг бизанӣ, то ин ки марг туро дарёбад». Бухорӣ ва Муслим

74-Аҳли адл ва амонатро дӯст дошта, аҳли ҷавр ва хиёнатро бад мебинем.

Шарҳ:

Ҳар мусалмони одилро, ки ба Худо ва мардум амин аст хоҳ ӯ ҳоким бошад ё маҳкум дӯст медорем ва ҳар мусалмони золим ва хоинро хоҳ ҳоким бошад ё маҳкум бад мебинем. **Худованд мефармояд:** «Эй касоне,

ки имон овардед ба Худо ва расули
Ў ва ба амонатҳояшон хиёнат
накунед.»

Ва ин матлабро ҳақ мешуморем,
зеро, ки бандаи мӯъмин
мусалмонони парҳезкорро дӯст
дошта, мӯъминони фосиқ ва
табаҳкорро бад мебинем ҳамчуноне,
ки расули акрам фармуда: «Агар
касе ин хислатро дошта бошад,
ҳаловати имонро меёбад. Аввал ин
ки Худованд ба сӯи ӯ аз тамоми ашё
маҳбубтар бошад.

Дуввум ин ки бароят паёмбари ӯ
Муҳаммад (с) аз дигарон маҳбубтар
бошад. Саввум ин ки бародари
мусалмонашро фақат барои Худо

дӯст бидорад.» Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим.

Ва низ он ҳазрат (с) мефармояд:
«Маҳкамтарин ресмони имон барои Худо дӯст доштан ва барои Худо бад дидан мебошад.» Ба ривояти Аҳмад ва Табаронӣ.

Бинобар ин мусалмоонро ба андозаи тоату некӯкориаш дӯст медорем ва инчунин ба миқдори маъсият ва фискаш ўро бад мебинем.

Хулоса: Итоати сарварони муслимин дар итоати Худо ҷоиз аст ва бе ягон ҳуҷҷат ва бурҳон ҷудой аз ҷамоати муслимин дуруст намебошад ва мо суннат ва ҷамоъатро пайравӣ менамоем ва

аҳли адл ва амонатро дӯст дошта ва ситамгорону хоинонро бад мебинем.

Пурсишҳо:

1) Итоат намудан ба имоми золим чӣ ҳукм дорад?

2) Оё саркашидан аз итоати сарварони ситамгар ҷоиз аст?

3) Дар қазияи дӯстӣ ва душманӣ фақат барои Худо чӣ гуна рафтор намоем?

Дарси бисту чорум

75- Дар чизе, ки бароямон номаълум бошад, мегӯем, ки Худо донотар аст.

Шарҳ: Аҳли суннат ҳамвора илми чизеро надонанд, ба Худованди

бузург вогузор менамоянд ва мегӯянд, ки Аллоҳ донотар аст ва ин посухи одилона мебошад ва манзур аз ин ки бе илму огаҳӣ бар Худо ҳарф задан ҳаром аст, ҳамин мебошад, ки ин гуноҳи бузург маҳсуб мешавад.

Ҳамин тавр вақтеки инсон аз чизе ки намедонад, пурсида шавад, **бояд дар посух бигӯяд: «Аллоҳ таъоло донотар аст.»**

76-Ва маҳс кашидан бар масҳиро чи тавре, ки дар ҳадис омада, ҷоиз медонем.

Шарҳ:

Аҳли суннат маҳс кашидан бар масҳиҳоро бо шуруте, ки дар китобҳои фикҳ омада, яъне сешабона рӯз барои мусофир ва якшабона рӯз барои муқим чоиз медонанд ва моҳаи наълайро низ муҷоз гӯянд.

Рофизиҳо (**шиаён**) дар ин амр ба онҳо муҳолиф ҳастанд, вале маҳс кашидан бар маҳсиҳо аз расули акрам (**с**) бо ривояти мутавотир собит шудааст.

77-Ҳаҷ ва чиҳод бо пешвоёни умури муслимин хоҳ парҳезкор бошанд ё фочир то омадани қиёмат давом дорад, ки чизе ин ду ро ботил ва нобуд нохоҳад кард.

Шарҳ:

Аҳли суннат чунин мепиндоранд, ки ҳаҷ ва чиҳод бо амирони Ислом хоҳ некӯкор бошанд, ё табаҳкор, бидуни ин ки ҳеҷ чизе вочиб будани онҳоро бекор карда наметавонад, то барпошавии қиёмат идома хоҳанд ёфт. Тамоми ин умур (**ҳаҷ ва чиҳод**) бо сарпарастии сарварони одилу накӯкор ва фоҷиру табаҳкор вочиб мегардад, модоме, ки онҳо аз миллати Ислом берун набаромада бошанд.

Хулоса: Бояд шахси мусалмон вақте аз чизе, ки оғаҳӣ надорад, **пурсида мешавад гӯяд**: Худо донотар аст ва бар худ такаллуф ва гаронӣ бор

насозад. Маҳс кашидан бар масҳиҳо дар сафар ва ҳазар чоиз мебошад. Ҳаҷ ва чиҳод бо роҳбарони одиил ва ситамгор то оғози қиёмат идома хоҳад ёфт.

Пурсишҳо:

- 1) Аз чизе, ки еамедонӣ, шурсида шавад, чӣ мегӯӣ?
- 2) Масҳ кашидан бар масҳиҳо чӣ ҳукм дорад ва муддати масҳ чӣ қадар аст?
- 3) Чиҳод ва ҳаҷ намудан бо сарвари золим чӣ ҳукм дорад?

Дарси бисту панҷум.

78-Ба фариштагоне, ки киро мулкотибин ном доранд имон меорем, зеро ки дар ҳақиқат Худованд онҳоро бар аъмоли мо гумошта, то онро ҳифз намоянд.

Шарҳ:

Аҳли суннат ба фариштагони гиромие, ки аъмоли бандагонро менависанд, имон меоранд.

Дар ҳақиқат Худованд онҳоро болои мо гумоштааст, то ҳамаи гуфтору кирдори моро баршумурда, сабт намоянд ва ба чуз вақти чимоъ ва истинчо ҳама вақт дунболи мо мебошанд. Чи тавре, ки Худованд дар шаънашон фармуда: «Ва ба дурустие, ки бар шумо ниғаҳбононе

аст, ки бузургвор нависандагонанд,
ҳарчи кунед, ҳамаро медонанд».

Инфитор: 10-11

79 -Ва ба малаку-л-мавт, ки гумошта
барои қабзи арвоҳи ҷаҳониён аст,
имон меорем.

Шарҳ:

Ба малаку-л-мавт, ки Худованд ӯро
бар қабзи арвоҳи инсу чин муваззаф
намудааст, низ имон меорем, чи
тавре, **ки Аллоҳ таъоло мефармояд:**
«Бигӯ, эй паёмбар барои кофирон
малаку-л-мавте ки гумошта шуда
бар шумо руҳи шуморо қабз хоҳад
кард. Баъд аз он ки ба сӯи
Парвардигори хеш гардонда
мешавед». **Сачда:** 11

Нисбат додани марг ба сӯи малак
(фаришта) ба эътибори ин аст, ки ӯ
ба иҷозаи Аллоҳ таъоло ба
гирифтани авроҳи одамон машғул
мебошад, вале зоти меронанда фақат
Худованд бузург аст ва
Малакулмавт иҷроқунандаи ирода
ва фармони Ҳақ таъоло мебошад.
Бинобар ин ӯ фақат ҳамон арвоҳ
(ҷонҳое)-ро қазб менамояд, ки
Худованд қабзи онҳоро амр
намудааст.

Ӯ бузургтарин махлуқе дар олами
фариштагон масхуб мегардад ва
барояш номи мушаххасе дар Қуръон
ва ҳадиси набавӣ наёмадааст. Он
номҳое, ки дар миёни оммаи мардум
барояш мегӯянд, аз ривоятҳои

саҳиҳи паёмбар (с) набуда, балки онҳо аз суханони аҳли китоб (Насоро) маншаъ гирифтаанд.

80- Ба азоби гур барои шахсе, ки сазовори он аст, ба саволи Мункар ва Накир аз Парвардигор, дин ва паёмбараш ва ба он аахбору ривоятҳое, ки аз Расули Худо (с) ва саҳобаи киром дар ин замина омадааст, имон меорем.

Шарҳ:

Ба азобу шиканҷаи ҳақиқӣ ки дар гур ба кофирон, мунофиқон ва мусалмонони фосиқ рух медиҳад, имон оварда тасдиқ менамоем. Манзур аз қабр гудол (чуқурии) дар

замин набуда, балки мақсуд аз он алами барзах аст.

Бинобар ин шахси табаҳқор хоҳ дар ин гудол бошад, ё баҳр ё шиками наҳангҳо ва дарандгон ё дар шиками паррандагон дар олами барзах азобу шиканча карда мешавад ва ба ин ки кайфари мазкур сазои одилонаи онҳост ва воқеъан эшон мустаҳқиқи он ҳастанд низ имон хоҳем овард.

Ҳамчунин ба Мункару Накир имон меорем ва онҳо ду фариштаи тундест ҳар инсонро дар гураш аз Парвардигор, аз дин ва паёмбараш мепурсанд.

Тамоми ин хабарҳо ба тавотурӣ ва дурустӣ аз он ҳазрат (с) ривоят

шудааст, бинобар ин эътиқоду бовар кардани онҳо воҷиб мебошад.

81-Қабр Ӯ боғе аз боғҳои биҳишт аст, Ӯ гудоле аз гудолҳои дӯзах.

Шарҳ:

Қабр Ӯ боғе аз боғҳои биҳишт аст, барои мӯъмине, ки Худованд ӯро дар посухи Мункару Накир устувор ва комӯб намуда бошад, Ӯ он гудоле аз гудолҳои дӯзах аст, бар ашхоси кофир, мунофиқ ва низ мусалмонони фосиқ ва ситамгар.

«Қабр Ӯ боғест аз боғҳо ...» ин ҳадис нест, ки аз паёмбар (с) ривоят шуда бошад, балки он мазмуни аҳодиси саҳиҳе аст, ки дар мавриди

қабр ва воқиоти марбут ба он
омадааст.

Хулоса: Ба фариштагони гиромие,
ки ниғаҳбону нависандагони аъмоли
бандагон мебошанд ва ба
Малакулмавт, ба азоби қабр ва
неъматҳо ва суолу пурсиши он ва ба
Мункару Накир имон меоварем.

Пурсишҳо:

- 1) Фариштагони ниғаҳбон кихоянд?
- 2) Аз Малакулмавт чӣ маълумот
дорӣ?
- 3) Оё дар гӯр азоб ва неъмату осоиш
ҳаст?
- 4) Мункар ва Накир кистанд?

Дарси бистушашум

82-Ба ангехтани аз гур ва ба падоши аъмол рӯзи растохез, ба арзу ҳисоб, хондани номаи аъмол, савобу иқоб ва пӯли сирот ва ба тарозӯи Илоҳӣ имон меоварем.

Шарҳ:

Аҳли суннат ба ин ки Худованди бузург рӯзи қиёмат мурдагонро зинда карда, подоши аъмолашонро медихад, низ имон меоранд.

Чунончи Ҳақ таъоло мефармояд:
«Бигӯ оре, қасам ба Парвардигори ман, албатта шумо дубора зинда карда мешавед, сипас аз кирдорҳои дар дунё кардаатон хабар дода мешавед ва ин амр дар назди

иктидори Илоҳӣ саҳлу осон
мебошад». Тағобун: 7

Ҳамчунин эшон ба ҳозир намудани
бандагон дар назди Худо ва ба
ҳисобу бозпурсӣ намудани амалҳои
ҳар банда низ имон меоранд.

Худованди бузург мефармояд: «Он
рӯз шуморо ба пешгоҳи Худо ҳозир
кунанд ва аз ҳоли шумо ҳеҷ сирре
пинҳон намонад». Алҳокқа: 18

Ба хондани номаи аъмол, ба савобу
подош ба некӯкорон ва иқобу сазо
ба бадкирдорон ва ба пӯли сирот
низ имон меоварем.

Сирот, пӯлест аз мӯй бориктар ва аз
шамшер тезтар болои дӯзах гузошта
шудааст, ки бандагони солиҳ онро

гузашта ба бихишт мераванд ва бандагони табаҳкор аз он лағжида ба ҷаҳаннам меафтанд.

Ба мизон, тарозуе, ки аъмоли бандагон ба василаи он баркашида хоҳад шуд, низ имон меоранд ва он тарозуи ҳақиқиест, ки дар як паллаи он аъмоли некӯ ва дар паллаи дуввумаш аъмоли бад гузошта мешавад.

83 Биҳишт ва дӯзах офарида шудаанд, ки мунтаҳӣ ва нест нашаванд ва Худованд он ду ро пеш аз мардум офарида, барои ҳарду (биҳишт ва дӯзах) мардумони сазовор халқ намудааст касеро, ки аз эшон хоҳанд бо фазлу карами худ

вориди бихишт намуда ва ҳар касеро, ки хоҳад бо адлу доди хеш ба дӯзах меандозад. Ҳар кас мувофиқи он чи ки Худованд барояш муқаддар сохта амал намуда, ба сарнавишт ва фарҷоме, ки Офаридгор барояш низ муқаддар намуда, бармегардад.

Шарҳ:

Аҳли суннат ба вучуди бихишт ва дӯзах ба ин ки онҳо офаридашуда ва алъон мавҷуданд имон меоваранд.

Бихишт бошишгоҳи парҳезкорон ва дӯзах ҷойгоҳи кофирон ва гунаҳкорон мебошад. Дӯзахи гунаҳкорони уммати Ислом тамом шуданист, вале дӯзахи кофирон

абадӣ хоҳад буд. Биҳишт
тамомнашаванда ва ҷовидон
мебошад. Воқеан, Худованд он дуру
қабл аз офариниши мардум
офаридааст ва барояшон низ ашхоси
мувофиқ халқ намуда.

Аҳли биҳишт тибқи кирдори
биҳиштиён амал менамоянд, вале
аҳли дӯзах мувофиқи кирдори
дӯзахиён амал мекунанд, аз ин рӯ
аҳли ҷаннат ба фазлу карами Аллоҳ
таъоло вориди он мешаванд ва аҳли
дӯзах ба адлу инсофи Худованд
дохили он хоҳанд гардид.

Ҳар шахси тибқи муқаддароти
Илоҳӣ амал менамояд ва хамчунин

ба фарчоме ки Офаридгор барояш муқаддар сохтааст бозхоҳад гашт.

84-Хайру некӣ ва шарру бадӣ бар бандагон муқаддар мебошад.

Шарҳ:

Хайр ва шарр ҳарду ба қазовату тақдири Аллоҳ таъоло мавҷуд гардидааст. **Чунон чи Худованд мефармояд:** «Бигӯ, ҳама (хайр ва шар) аз назди Худост». **Нисо:** 78

Бинобар ин ҳар хайр ва шарре, ки дар ин ҷаҳон рӯй медиҳад, ҳама ба ирода ва тақдири Ҳақ таъоло ҷараён хоҳад гирифт, чизеро ки хоҳад ҷорӣ мешавад ва ҳар чи ки нахост таҳаққуқ намеёбад.

85-Иститоъате, ки бад-он феъл
вочиб гардад, аз қисми тавфиқу
ҳидояти Илоҳист, ки тавсиф
намудани банда ба он чавоз
надорад, аз ин рӯ он ба феълу
иродаи Худованд, марбут мебошад.
Вале иститоъати сиҳату саломатӣ,
тавону қудрати кор ва фароҳам
будани васоил ва имконоти кор қабл
аз феъл мебошад ва ҳамин
иститоъат ба хитоб ва амри Илоҳӣ
тааллуқ дорад ва низ Худованд дар
ояти зерин ба он ишора фармуда:
«Аллоҳ таъоло ҳар касро ба андозаи
тоқат ва нерӯяш мукаллаф
менамояд.»

Шарҳ:

Иститоат ду навъ аст. Якум иститоъати фароҳам омадани асбобу васоили анҷомдиҳии кор ва қуввату нерӯи лозима доштан барои татбиқу пиёда намудани коре, ки ин навъ иститоъат аслан қабл аз анҷом додан кор мавҷуд мебошад. Бинобар ин асоси ҳамин иститоъат амру наҳйи Илоҳӣ бандагонро шомил мегардад.

Чунон чи Худованд фармуда:

«Аллоҳ таъоло ҳар касро ба андозаи тоқат ва нерӯяш мукаллаф менамояд». **Бақара: 286**

Дуввум қудрат ва иродаи иститоати ҳамон кор аст, ки ин дар дасти тавфиқ ва ҳидояти Худост, ки банда аз ӯҳдаи иҷрои он очиз мебошад,

аз ин рӯ чуз Аллоҳ таъоло касеро ба ин васф карда намешавад.

86- Афъолу кирдори бандагон офариниши Худо ва касби бандагон мебошад.

Шарҳ:

Ҳама афъол ва кирдори бандагон офариниши Худованд бузург аст, чи тавре, ки Офаридгор мефармояд: «Худованд шумо ва амалҳоятонро офаридааст». Соффот: 96

Вале анҷомдиҳии он аз тарафи бандагон сурат мегирад ва ин қавл мазҳаби барҳақ меошад, бар хилофи ҷабрия, ки онҳо ирода ва хоҳиши

бандаро салб намуда, ўро мақхур ва маҷбури иродаи Худо медонанд.

Тоифаи мўътазила ҳам дар ин масъала ба аҳли ҳақ муҳолиф баромада, бандаро халққунандаи афъоли бад беиродаи Худо медонанд, ки ҳар ду гурӯҳи мазкур дар ду тарафи ифрот ва тафрит қарор доранд, вале Аҳли суннат ва ҷамоъат дар хати васат ва иътидол мебошад.

87-Худованд бандагонашро ба корҳое, ки дар ҳадди тавону қудраташ аст, мукаллаф ва муваззаф карда ва ба ҷуз тақлиф ва супориши Худо тавони анҷом додани кореро (болотар аз он) надоранд ва ин

матлаб тафсир ва шарҳи «Ло лавҳа ва ло қуввата илло биллоҳ» аст, **ки мегӯяд:** «Нест тадбиру чора барои тарки маъсият, магар ба ёриву мадади Худованд ва нест қуввату нерӯ барои анҷом додани тоату ибодати Аллоҳ таъоло, магар ба тавфиқу ҳидояти Ӯ».

Шарҳ:

Аллоҳ таъоло мардумро ба корҳое, ки дар ҳадди тавону қудраташон аст, мукаллаф намуда, ки ин амр худ далолат ба он менамояд, ки эшон аз ӯҳдаи он мебароянд. Агар онҳо аз таклиифи Илоҳӣ қудрати фаротар ва бештар медоштанд, яқинан, Ҳақ таъоло эшонро ба он кор маъмур

месохт. Аз ин онҳоро дар худуди иститоаташон мукаллаф намудааст ва ин амр худ баёнгари маънои «**Лолавҳа ва ло қуввата илло биллоҳ**» мебошад, ки дар боло маънои онро зикр намудем.

88-Ва ҳама чиз дар чаҳони ҳастӣ ба ирода ва қазову қадарӣ илоҳӣ чараён мегирад. Иродаву хоҳиши Худованд бар ҳамаи иродаҳо ғолиб аст ва ҳукми ӯ тамоми тадбиру найрангҳоро ғалаба кардааст. Ҳар чиро хост, мекунад дар ҳоле ки ӯ ҳеч гоҳ ситам нахоҳад кард. Аз тамоми бадӣ ва ҳалокату нестӣ ва инчунин аз ҳар айбу нуқсон поку муназзаҳ мебошад.

Шарҳ:

Тамоми ашё ва умур дар ин олам ба ирода, илм ва қазову тақдири Худои бузург қорӣ мегардад, аз ҳамин ҷиҳат иродаву хоҳиши Илоҳӣ тамоми хоҳишотро мағлуб кардааст ва инчунин ирода ва хоҳиши Ҳақ таъоло бечуну чаро иҷро мегардад. Ҳарчанд мардум барои раҳидан аз ҷанги қазову қадари Илоҳӣ тадбири ҳилла менамоянд ҳам, вале қазо ва ҳукми Ў бар ҳама ҳиллаву тадбир чира гашт.

Аллоҳ таъоло ҳар чи хоҳад мекунад, дар ҳоле, ки Ў аз зулму ситам раво доштан бар чизе ё касе пок ва барӣ мебошад ва ҳар чизе, ки Ў ҳукм

карда, айни адлу доди Ў масхуб мешавад. Чи тавре, **ки дар Қуръони карим омада:** «Ҳамоно Худованд ба мардум чизе ситам намекунад, вале онҳо ба нафсҳои худ зулму ситам менамоянд». **Юнус:** 44

Ҳамчунин Худованди Субҳон аз ситаму корҳои бад ва зулму ҷавр ва аз ҳама айбу нуқсон пок ва муназзах мебошад.

Хулоса: Зинда кардани мурдагон рӯзи қиёмат, ҳозир намудани эшон ба назди Худо, ҳисобу ҷазо, мизону тарозӯ ва биҳишту дӯзах ҳама ва ҳама ҳақ ва ростанд. Инчунин ҷаннат ва дӯзахро Ҳақ таъоло халқ карда, ки ҳаргиз мунтаҳӣ ва нобуд

нохоҳанд шуд. Ҳар банда ба корҳои муқаддар намудаи Худованд равон аст ва тамоми афъолу кирдори бандагон офаридаи Ӯ мебошад. Иститоъат чунончи тавзеҳ намудем, ду навъ аст ва Ҳақ таъоло бандагонашро аз тавону қудраташон бештар мукаллаф ва маъмур насохтааст.

Пурсишҳо:

- 1) Аз аҳволи рӯзи қиёмат чӣ маълумот дорӣ?
- 2) Дар масъалаи нестшавии дӯзах қавли ҳақ ва дуруст кадом аст?
- 3) Оё Худованд некӣ ва бадиро офарида ва муқаддар намудааст?

4) Чи гуна иддиъои шахсеро ки гуфтааст: «Худованд мардумро аз тавонашон бештар таклиф намуда» рад менамояд?

Дарси бистухафтум.

89-Дар дуои зиндагон ва хайроту садақа намудани онҳо манфиъату фоида барои мурдагон мебошад.

Шарҳ:

Мурда аз дуо ва садақаҳои зиндагон хоҳ фарзандон ё дигар хешу таборонаш бошанд, суду манфиат хоҳад бурд, **чунон чи дар ҳадиис омада:** «... ё фарзанди некӯкоре, ки барояш дуо намояд.» Ба ривояти Муслим.

90-Аллоҳ таъоло дуохоро қабул фармуда, ҳочату ниёзхоро бароварда месозад.

Шарҳ:

Худованд дуову ниёишхоро мепазирад, **чунон чи мефармояд:** Худои шумо фармуд, ки маро (**аз таҳти дил**) дуо кунед, то дуои шуморо мустаҷоб кунам. **Ғофир:** 60

Ҳамчунин танҳо Ёст ки ҳавоич ва ниёзҳои мардумро анҷом медиҳад ба монанди ҷалби манфиат ба онҳо ва дафъи мазаррат аз эшон, зеро ки ҷуз Худованд касе аз ӯҳдаи ин кор намебарояд.

91-Ва ӯ молики ҳама ашест ва мамлуки касе ё чизе нест ва аз Аллоҳ таъоло ба андозаи тарфату-л-ъайн (якбор мижа задан) бениёзӣ мумкин нест. Ҳар касе пиндорад ки як тарфатул-ъайн аз Худо бениёз аст бешакку шубҳа кофир гардида аз ҷумлаи ҳалокшудагон мебошад

Шарҳ:

Аллоҳ таъоло молики ҳама моликон ва ҳама ашъи буда тасарруфоту ҳаракатҳои махлуқоташ ба иҷозаи ӯ мебошад

Ба миқдори якбор чашмзанӣ бениёзӣ мустақилият аз ӯ мумкин нест. Аз ҳамин ҷиҳат ҳар махлуқ ва мавҷуд аз офариниш ва мавҷудият

сар карда то ризку рӯзӣ тадбири
корҳо ва ҳидояту раҳёбӣ ба
Худованди бузург мӯхтоҷ мебошад.
Чи тавре мефармояд: «мардум,
шумо ба сӯй Худо мӯхтоҷед ва ӯ
танҳо бениёз ва сутуда аст» Фотир:
15

Бинобар ин ҳар инсоне яклаҳза
гумон кунад ки ӯ аз Худо биниёз
буда метавонад, воқеан кофир шуда
аз зумраи зиёнкорон ва
ҳалокшудагон хоҳад гардид.

92-Худованд ҳашм мекунад ва
розиву хушнуд мегардад, на
монанди яке аз мардумон.

Шарҳ:

Вақте ки фароизу вочиботи Илоҳӣ поймол шавад, Худованд хашму ғазаб мекунад ва чун авомир ва фаразаш ба ҷо оварда шавад, розиву хушнуд мегардад.

Ғазаб ва ризо ду сифатест ки дар Худо собит мебошанд, **чи тавре ки Хақ таъоло фармуда:** Ва ғазаб кард Худо бар Ё. Нисо 93

Ва дар ҷои дигаар низ мефармояд:

«Ҳар оина Худованд аз мӯъминон розӣ ва хушнуд гардидааст». **Фатҳ:**
18

Вале хашму ризои Аллоҳ таъоло ба маъноеки ба азамату бузургии Ё лоиқ мебошад, зеро ки ғазаб ва

ризои Ҳақ таъоло ҳеч вақт монанди сифатҳои одамон намебошад.

Хулоса Дуо ва садакаи зиндагон ба мурдагон нафъ мебахшад. Аллоҳ таъоло иҷобаткунандаи дуоҳо мебошад ва молики тамоми ашёет, ки дар осмонҳову замин аст, маҳсуб мешавад ки аз ӯ ҳеч махлуқе бениёз нест. Ғазаб ва хушнудии ӯ ду сифати ҳақиқиест ки бар кайфияту ҳолати лоиқ ба ҳазрати Парвардигор таҳаққуқпазиранд.

Пурсишҳо

1) Оё мурда аз дуо ва садакоти зиндаҳо нафъ ва суд мебарад.

2) Касе гумон кунад ки аз Худо бениёз буда метавонад, чӣ ҳукм дорад?

3) Оё Худованд дорои сифати ғазаб ва хушнудӣ мебошад?

Дарси бистуми ҳаштум

93 – Асҳобу ёрони Расули Худоро дӯст медорем, вале дар муҳаббату дӯстии касе аз эшон ифрот намекунем.

Аз касе аз онҳо безорӣ намечӯем ва ҳар касе ки онҳоро бад бинад, ба бадӣ ёд намояд, ўро бад мебинем ва асҳоби паёмбар (с)-ро фақат ба некӣ ёд мекунем ва дӯст доштани онҳо нишонаи дину имон ва эҳсон маҳсуб

мегардад. Ва бадбинии эшон
баёнгари куфру нифоқ ва тугёну
саркашӣ мебошад.

Шарҳ:

Чи тавре ки Худо ва паёмбараш
асҳоби худро дӯст медоштанд,
моҳам онҳоро дӯст хоҳем дошт, вале
дар муҳаббати эшон ба ифрот ва
азҳадгузорӣ роҳ намедиҳем,
чунончи равофиз нисбати Алӣ (с)
рафтор намуда, ўро беш аз
мартабааш бардошта, ҳатто ба
дараҷаи улухият расонданд.

Ҳамчунин аз саҳобагон безорӣ ва
дурӣ намечўем, зеро ки воқеъан,
онҳо мўъминони комилимон,
Худопарастони комил ва

муҷоҳидони ростини уммати Ислом масхуб мешаванд. Бинобар ин ҳар касе, ки онҳоро бад бинад ва дар шаънашон сухани носазо гӯяд, ки ин нишонаи мунофиқӣ аст, ба адовату душмании ӯ бармеҳезем ва иинчунин фақаат аз эшон ёди хайр ва некӯӣ менамоем, зеро ки Расули Худо (с) онҳоро дӯст дошта ва ба ин амр тавсия намудааст.

Аз ҳамин ҷиҳат муҳаббати эшон нишонаи сиҳҳати дин ва камоли имон ба шумор рафта, буғзу бадбинии онҳо баёнғари куфру нифоқ ва тӯғёну гарданфарозӣ мебошад. Худо аз ин гумроҳӣ моро ҳифз намояд.

94-Баъди вафоти Расули Худо (с) хилофатро аввалан барои Абубакри Сиддик аз ҷиҳти фазилат ва муқаддамияте, ки бар ҷамиъи уммати Ислому дошт, лоиқу сазовор медонем. Сипас барои Умар ибни Хаттоб, баъд аз он барои Усмон ибни Аффон ва сипас барои Алӣ ибни Абутолиб сазовор хоҳем донист, ки эшон Хулафои рошидин ва пешвоёни ҳидоятшуда махсуб мешаванд.

Шарҳ: Баъди даргузашти Расули Худо (с) хилофату роҳбарии уммати Ислому барои Абубакри Сиддик собиту сазовор медонем, зеро ки ӯ бар ҷамиъи уммат фазилат ва муқаддамият дошта, паёмбар (с) ҳам

дар чанд ҳадис ба хилофаташ талмиҳ ва ишора фармуда буданд ва дар ҳақиқат рӯзи Сақифа ҳамаи мусалмонон бар байъаташ иттифоқ намудаанд.

Баъди вафоти Абубакри Сиддиқ (с) хилофат барои Умар ибни Хаттаб собит мегардад, зеро ки халифаи роҳил (Абубакр) ўро бъди худ халифа таъйин карда буд, ки ҳар дуи онҳо ёрони самимии Расули Худо (с) ба ҳисоб мерафтанд.

Сипас ба мақоми хилофат Усмон ибни Аффон, ки шавҳари ду духтари паёмбар (с) буд ва аз ҳамин ҷиҳат ўро зун-нурайн мегуфтанд, мерасад ва баъд аз ў Алӣ ибни Абӯтолиб

шавҳари Фотима, ки духтари он ҳазрат (с) буд, халифай мусалмонон интихоб шуд ва ин шахсиятҳои чоргона беҳтарини асҳоби паёмбар (с) буданд, хулафои рошидин ва пешвоёни ҳидоятёфта, маҳсуб мешаванд ва Расули Худо (с) ба пайравии роҳу равиши онҳо тавсия ва суфориш кардаанд.

95-Барои даҳ саҳобие, ки Расули Худо (с) онҳоро номбар карда, ба даромадани биҳишт мужда додааст, мо низ тибқи гувоҳии он ҳазрат (с) ба биҳишти буданашон ва бар ҳаққонияти сухани он ҳазрат (с) гувоҳӣ хоҳем дод ва эшон иборатанд аз: Абубакр, Умар, Усмон, Алӣ, Талҳа, Зубайр, Саъд,

Саъид, Абдуррахмон ибни Авф ва
Абуубайда ибни Цароҳ, ки ӯ амини
уммати Ислом буд, Худованд аз
эшон розӣ ва хушнуд шудааст.

Шарҳ:

Мо аҳли суннат имон меорем, ба ин
ки воқиъан Расули Худо (с) ба даҳ
нафаре аз асҳобаш сароҳатан мужда
додааст, ки онҳо вориди бихишт
хоҳанд шуд, ки дар боло номи эшон
зикр гардид. Ҳамчунин мо ба ин ва
дигар башоратҳо, ки баъзе
саҳобагонро низ муждаи духули
чаннат карда буд, имон хоҳем овард,
чи тавре, ки ин матлаб дар аҳодиси
саҳеҳ собит гардидааст.

96-Ҳар касе, ки дар шаъни асҳоби паёмбар (с) ва дар шаъни ҳамсарони он ҳазрат (с) ки аз таамоми палидӣ пок будаанд ва дар шаъни авлоди Расули Худо (с), ки аз тамоми палидӣ ва умури зишт поканд, суханни некӯ гӯяд, дар ҳақиқат аз нифоқ барӣ ва дур будааст.

Шарҳ:

Ҳар шахсе дар ҳаққи ёрони Расули Худо (с), ки воқеъан эшон беҳтарини уммат буданд ва низ дар шаъии занону фарзандони он ҳазрат (с) ки ҳақиқатан онҳо аз тамоми палидӣ ва гуноҳу маъсият тоҳир ва пок буданд, суханҳои хуб гӯяд,

бешакку шубҳа аз марази нифоку мунофиқӣ барӣ ва пок гаштааст.

Бояд гуфт, ки паёмбар (с) ҳамвора тавсия ва суфориш мекарданд, ки нисбати асҳоб ва ҳамсарону фарзандони ӯ эҳтиром намуда, аз суханони бад ва зишт дар ҳаққи эшон ҷилавгирӣ намоем ва дар корҳои дин ба онҳо тақлид ва пайравӣ кунем.

Хулоса: Тамоми асҳоби паёмбар (с)-ро бе ифрот ва тафрит дӯст дошта, ба фазилату мақоми онҳо бар дигарон эътироф хоҳем кард.

Хулафои рошидинро тибқт тартиби вилоятшон муқаддам медонем ва мақоми даҳ ёре ки он ҳазрат (с)

эшонро муждаи вуруди бихишт карда, низ эътироф хоҳем кард.
Ҳамчунин ба сароҳат мегӯем: ҳар касе, ки дар шаъни асҳоб ё азвочу авлоди Расули Худо (с) сухани бад мегӯяд, бешак ӯ мунофиқ гардидааст.

Пурсишҳо:

- 1) Масъулияти мо нисбати асҳоби Расули Худо (с) чист?
- 2) Дар ҳаққи азвоч ва фарзандони он ҳазрат (с) чӣ гуна бояд рафтор кунем?
- 3) Мавқеъи мо нисбати касоне, ки дар шаъни асҳоб ва азвочу авлоди

Расули Худо (с) бадгӯй мекунанд,
чӣ гуна бояд бошад?

Дарси бисту нуҳум

97-Уламои салаф чи собиқин ва чи тобиъин эшон ҳама аҳли хайр ва асар ва аҳли фикҳ ва назар буданд ва ҳамвора аз онҳо ба нақӯй ёд хоҳем кард. Ҳар касе нисбати эшон ҳарфи носазо гӯяд, дар ҳақиқат ӯ аз роҳи ҳақ ва ҳаниф берун рафтааст.

Шарҳ:

Уламову донишмандони собиқи Ислом чи аз саҳобагон ва чи аз тобиъин (**пайравони онҳо**) ҳама аҳли салоҳ ва хайр ва пайравони суннат ва ҳама аҳли фикҳ ва иҷтиҳод

буданд, ки ҳама вақт аз эшон ба некӣ ва таърифу тавсиф ёд хоҳем кард.

Бинобар ин ҳар касе нисбати онҳо сухани зишт гӯяд, бидуни шакку шубҳа гумроҳ гардидааст, зеро ки муҳаббати эшон бар ҳар мусалмон воҷиб аст ва низ гӯшти онҳо барон бадгӯёнаш захролуд ва муҳлик мебошад.

98-Ҳеч валиро бар ҳеч паёмбар (Ъ) бартар намедонем ва мегӯем, ки як паёмбарт аз ҳама авлиё (дӯстони Худо) беҳтар мебошад.

Шарҳ: Авлиёро бар паёмбарон (Ъ) бартар намедонем, чи тавре, ки

баъзе гумроҳон монанди Ибни Арабӣ ва ҳаммаслақонаш мегӯянд.

Балки мегӯем: ҳароина як пайғамбар аз ҳама авлиё беҳтар хоҳад буд, зеро ки Худованд барояшон нубувват ва ҳикматро бахшида, онҳоро ба паёмбари баргузидааст. Чи тавре, **ки Ҳақ таъоло мефармояд: «Худованд аз миёни фариштагон ва аз миёни мардум паёмбароне хоҳад баргузид».** **Ҳақ: 75**

99-Ба каромоти авлиё имон меорем ва ривоятҳои каромоти авлиёро, ки дар салоҳу некӯии эшон шакку шубҳа нест, мавриди қабул ва саҳеҳ мебошанд.

Шарҳ:

Ба ривояти каромоту корҳои хилофи одат, ки аз авлиёи Худо буруз каарданд имон хоҳем овард ва каромоти собитнашударо рад мекунем.

Аслу решаи вучуди каромот ояти зерин мебошад, **ки Худованд ғрмуда:** «Ҳар вақт Закариё ба савмаъаи ибдати Марям меомад ризку рӯзӣ меёфт, ки эй Марям ин рӯзи аз кучо барои ту мерасад? Посух меод, ки ин аз ҷониби Худост. Ҳамоно Худо ба ҳар кӣ хоҳад рӯзии беҳисоб диҳад». **Оли Имрон: 37**

Он каромоте, ки дар ҳақи авлиё ривоят шудааст фақат ба ҳамон

зумра авлиёи Раҳмон (Худо) ки ба имону парҳезкорӣ машҳуранд, маҳдуд мебошад ба баъзе авлиёи шайтон, ки бо чашмбандӣ баъзе корҳои ғавқу-л-льода содир намуда, иддиёо валигӣ менамоянд ҳеч таъаллуқе надорад.

Хулоса: Донишмандони солиҳу нақӯкорри салафро танҳо ба некӯӣ ёд менамоем ва паёмбарони Илоҳиро бар авлиё бартар медонем ва ба каромоти саҳеҳе, ки аз авлиёи Худо ривоят шудааст, имон хоҳем овард.

Пурсишҳо:

1) Нисбати олимони салафи солиҳ чӣ гуна рафтор менамоем?

2) Оё беҳтар донистани валӣ аз паёмбар (Ъ) чоиз аст?

3) Каромоти авлиё чист ва барои чоиз будани каромат далел биёр!

Дарси сиюм.

100-Ба нишонаҳои қиёмат, ки иборатанд аз баромадани Дачҷол, фуруд омадани Исо (Ъ) аз осмон, баромадани офтоб аз самти мағриб ва ба баромадани ҷонвари замин аз ҷои худ имон меоварем.

Шарҳ:

Ба аломату нишона доштани қиёмат имон хоҳем овард, ки агар онҳо зоҳир шаванд бешак ба наздикшавӣ ва омадани қиёмат далолат

менамоянд. Ҳамаи аломатҳоро
Расули Худо (с) дар ҳадисе, ки дар
бораи қиёмат гуфта, баён
фармудааст: «Ҳамоно қиёмат ҳаргиз
барпо нахоҳад шуд, то ин ки даҳ
нишонро бубинед ва шурӯъ карда
ба зикри Даҷҷол ва ҷонвар ва
баромадани офтоб аз самти мағриб
ва фуруд омадани Исо ибни
Марям...» Ба ривояти Муслим ва
Ибни Моча.

Ин аломатҳои бузурги қиёмат
мебошанд, ки аломатҳои кӯчаки
дигар ҳам дорад.

101-Коҳин (фолбин) ва арроф
(мунаҷҷим)-ро бовар намекунем ва
инчунин ҳар касе, ки муҳолифи

Қуръон ва суннати паёмбар (с) ва иҷмоъи уммат чизе даъво намояд, ӯро тасдиқ ва бовар нахоҳем кард.

Шарҳ:

Қоҳинон ва мунаҷҷимонро, ки даъвои донишгари илми ғайб намуда, ҳар чизро пешгӯӣ мекунанд, тасдиқу бовар нахоҳем кард, **зеро ки Худованди бузург мефармояд: «Ва ҳеҷ кас намедонад, ки фардо чӣ хоҳад кард.»** Лукмон: 34

Дар ҷои дигар низ фармуда: «**Бигӯ ҳеҷ кас дар осмонҳо ва замин ба ҷуз Худованд илми ғайбро намедонад.**».

Намл: 65

Ҳамчунин расули акрам мегӯяд:
«Ҳар касе ба назди муначчим
(пешгӯ) ва фолбин равад ва ҳарфҳои
эшонро тасдиқу бовар намояд,
воқеъан ба дини Муҳаммад (с)
кофир гардидааст.» Ба ривояти
Тирмизӣ ва Ҳоким.

Аз ҳамин ҷиҳат ҳар шахсе чизеро ки
муҳолифи Қуръон в аҳодиси набавӣ
ва иҷмои уммат бошад, иддиъо
кунад, ӯро маҳкум намуда,
суханаширо рад хоҳем кард.

Хулоса: Ба нишонаҳои бузурги
қиймат имоон меорем ва коҳинону
пешгӯён ва ҳар касеро, ки хилофи
Қуръон, суннат ва иҷмои уммат

даъво намояд такзиб намуда, бовар
нахоҳем кард.

Пурсишҳо:

1) Аломати қиёмат чӣ маъно дорад
ва чор аломаташро баён намоед?

2) Шахсоне, ки назди қоҳинону
фолбинҳо рафта, онҳоро бовар
намоянд, чӣ ҳукм дорад?

Дарси сиву якум

102-Қамоъати муслиминро ҳақ ва
савоб доништа, ҷудой аз қамоатро
гумроҳӣ ва азоб медонем.

Шарҳ:

Қамоъатро ҳақиқату савоб ва роҳи
рост медонем, ки ин қамоъатро

фирқаи ноҷия (гурӯҳи растагор) гӯянд ва ин гурӯҳ ҳамвора ба Қуръон ва суннати расули акрам устувор мебошад.

Ғайри фирқаи ноҷия (аҳли суннат ва ҷамоъат) дигар тоифаву гурӯҳҳо ҳама мунҳариф буда, ба гумроҳӣ рафтаанд, ки дучори азобу кайфари Илоҳӣ дар дунё ва охират хоҳанд шуд. Чи тавре, ки Худованди бузург мефармояд: «Ва ин аст роҳи рост, пайравии он кунед ва аз роҳҳои дигар, ки мучиби тафриқа ва парешонии шумо аз роҳи Худо мебошад, мутобиъат накунад».

Анъом: 153

103-Дини Худванд дар осмонҳо ва замин як аст, ки он дини Ислом мебошад. **Ҳақ таъоло мефармояд:** «Ҳамоно дини писандида дар назди Худо Ислом аст.»

Ва низ мефармояд: «Ва беҳтарин ойинро, ки Ислом аст, бароятон баргузидам.»

Шарҳ:

Дину ойини баргузидаи Худованд як аст, ки он Ислом мебошад, **чунон** чи **ӯ** дар чанд ҷои Қуръон мефармояд: «Ҳамоно дини писандида дар назди Худо Ислом аст». **Оли Имрон: 19**

“Ҳар касе ғайр аз Ислом дине ихтиёр кунад, ҳаргиз аз вай чизе пазируфта нахоҳад шуд ва ӯ дар охират аз зиёнкорон аст”. **Оли Имрон: 85**

Бинобар ин дини барҳақе, ки Худованд ҳамаи паёмбаронашро бо он фиристода ва ғояву ҳадафи аслии он парастии Аллоҳи ягона аст, Ислом мебошад.

Чунон чи фарзандони Яъқуб (Ъ) гуфтанд: “Ва мо барои Ӯ (Худо) муслим ва мӯъмин мебошем.”
Бақара: 133

Ва низ Мӯсо(Ъ) ба қавмаш гуфт: “Эй қавм, агар шумо дар ҳақиқат имони ба Худо оварда ва агар ба ростӣ

таслими фармони ӯ ҳастед, бар Худо таваккал кунед”. Юнус: 84

Малика Булқис ҳам ҳамин тавр гуфт: “Ҳамроҳи Сулаймон ба Худованд, Парвардигори ҷаҳониён таслим шудам”. Намл: 44

104-Ва Ислом динест, ки миёни ифроту тафрит ва ташбиҳу таъвил ва миёни ҷабру тақдир ва ноумедӣ қарор дорад.

Шарҳ:

Чи тавре, ки Аллоҳ таъоло фармуда “Инчунин мо шуморо уммати васат гардондем.” Ислом дини васат ва миёнаравӣ дар тамоми корҳо мебошад, аз ҳамин ҷиҳат ӯ дар

ибодат ба ифроту тафрит (кӯтаҳӣ)
роҳ намедихад ва дар ҳаққи паёмбар
(с) ҳам миёни ифроту тафрит қарор
дорад.

Дар боби имон ба сифоти Худованд,
миёни касоне, ки сифоти Илоҳиро
ба сифоти башар ташбиҳ карданд ва
касоне, ки сифоти Худоро бо
инкори маънояш таътил (бекор ё
лағв) намуданд мавқеъгири
намудааст.

Ҳамин тавр Ислом дар мавриди
тақдир муҳолифи Ҷабрия, ки
инсонро як махлуқи беирода
медонанд ва Қадария, ки инсонро
офарандаи афъоли хеш мегӯянд,
буда, ваатиятро интиҳоб мекунад.

Ислом миёни эминӣ ва ғафлат аз озмоишу мучозоти Худоваяъсу ноумедӣ аз раҳмати Илоҳӣ қарор дорад, ки пайравонашро ба имон ва тоату ибодат амр карда, мегӯяд, ки ҳаргиз гуноҳу маъсият карда бошад ҳам аз раҳмату бахшоиши Аллоҳ таъоло ноумед набошад.

Дарси сивудуввум.

105-Ин баёни дин ва эътиқоди зоҳирӣ ва ботинии мост ва мо аз ҳар шахсе ки мухолифи ақоиди мазкура бошад, ба Аллоҳ таъоло бароат ва безории хешро эълон мекорем.

Аз Худованд масъалат дорем ки бар имон собиту устувор намуда, фарҷоми ҳаёти моро ба он хатм

намояд ва моро аз ҳавову ҳаваси
мухталиф ва афкори тафриқаангез
ва мазҳабҳои фосид, монанди
Мушаббиха, Муътазила, Ҷаҳмия,
Ҷабрия, Қадария ва дигар
муҳолифони суннат ва ҷамоат ва
ғумраҳшудагон, ки

мо аз эшон безорбуда онҳоро
ғумроҳ ва фосид медонем, дар
паноҳи исмати ҳеш

нигоҳ дорад.

Шарҳ:

Дар ҳақиқат мо дин ва ақидаамонро
бо зикри ончи дар сафаҳоти гузашта
дарҷ гардид бозгӯ намудем, аз ин рӯ
этиқоди зоҳирӣ ва ботинии мо

ҳамин мебошад ва ҳаргиз бо касоне ки хилофи ботини хешро вонамуд месозанд (**мунофиқин**) ҳаммаслак нахоҳем буд ва низ бароату безории худро аз ҳар қавл ё шахсе ки муҳолифи матолиб ва ҳақоики мазкур башад ба Худованд эълон медорем.

Аз Худованди бузург масъалат ва хоҳиш дорем ки моро бар имону ислом устувор гардонад ва аз ҳавову майли фосид ва гумонҳои ботил ваафкори парешон дар масоили эътиқод ва аз мазҳабҳои фосид, монанди Мушаббиха, Муътазила, Чаҳмия, Чабрия, ва Қадария ва дигарон ҳифз фармояд, зеро ки ин мазоҳиби ботила бо суннат ва

чамоати муслимин мухолиф
баромада залолату гумроҳиро
интихоб намудаанд ва бо гумроҳон
дар тарвичу нашри залолат ва куфру
бидъат мекушанд, бинобар ин аз
ҳамаи онҳо безорӣ меҷӯем.

Зеро бар ҳар мусалмон вочибу фард
аст ки аз аҳли залолат ва бидъат
безорӣ ҷуста, бо сароҳат гумроҳӣ, ва
фасоди ақлу мазҳаби эшонро ба
дигарон бозгӯ намояд. Худованд
моро аз афкору мазоҳиби фосид
нигоҳ дошта, дар роҳи рост
муваффақ ва комёб гардонад.

Дуруду саломи Худо ва фариштагон
нисори Муҳаммад (с) ва тамоми
хонадон ва асҳобаш бод.